

Oldengaerde

Interieurhistorisch onderzoek

Colofon

Object: Havezathe Oldengaerde

Adres: Westeinde 57
7991 RT Dwingeloo

Kadastraal: Gemeente Dwingeloo
sectie M, nummers 906

Monumentnr.: 513983

Bouwjaar: 15^e eeuw

Eigenaar: Stichting Het Drentse Landschap

Gebruik: (Vakantie)woning

Opdrachtgever: Hogeschool Utrecht (B&R opleiding)

Docenten: Jan Dröge, Jan van der Hoeve,
Ronald Stenvert en Leo Wevers

Studiejaar: 2014-2015

Werkstuk: nr. 3

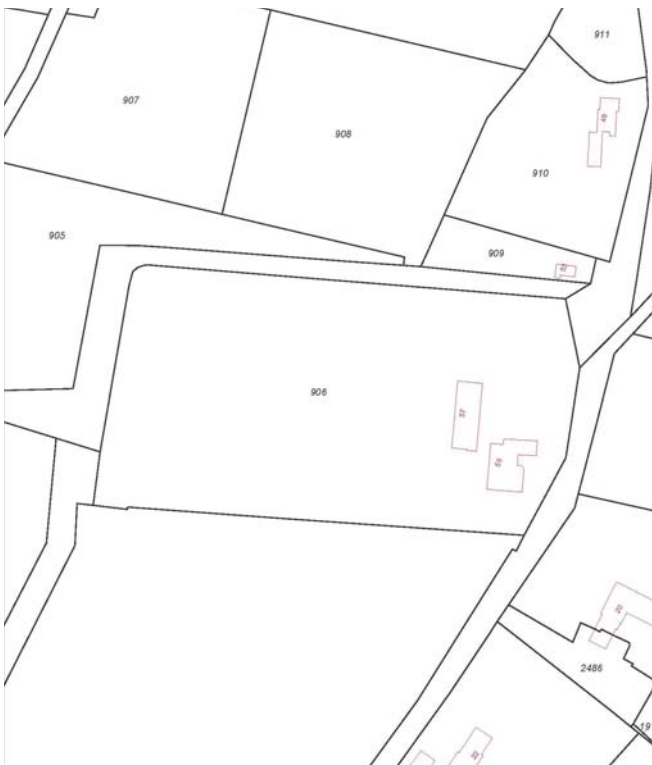
Auteur: E.M. (Eva) Osinga-Dubbelboer

Datum: 29 juni 2015

Formaat: A4 liggend

Eva Osinga-Dubbelboer

Insulindestraat 173a1
3038 JM Rotterdam
eva.osinga@dubbelboer.com
+31 (0)6 29 39 18 36
www.eva.osinga.dubbelboer.com

1. Kadastrale kaart Oldengaerde.

2. Omgevingskaart met Oldengaerde in het midden (rode vakje).

3. De voorgevel van Oldengaerde.

4. De achtergevel van Oldengaerde.

Oldengaerde

Interieurhistorisch onderzoek

29 juni 2015 - Rotterdam - Eva Osinga-Dubbelboer

Inhoud

Voorwoord.....	5
1. Bouwgeschiedenis	
1.1 Inleiding.....	6
1.2 Bouwgeschiedenis uit de literatuur.....	6
1.3 Eigen interpretaties.....	8
1.4 Interieur.....	10
2. Ruimteboek van de kamers en suite	
2.1 Situering in het huis.....	12
2.2 Overzicht.....	14
2.3 Oostelijke wand (voorgevel).....	18
2.4 Zuidelijke wanden.....	20
2.5 Oostelijke wand (achtergevel).....	24
2.6 Noordelijke wanden.....	26
2.7 Wand tussen kamers en suite.....	28
2.8 Vloeren.....	30
2.9 Plafonds.....	32
3. Detail venster met zitje	
3.1 Algemeen.....	34
3.2 Venster.....	40
3.3 Vouwblinden.....	42
3.4 Relatie tussen venster en vouwblinden.....	44
3.5 Zitje.....	45
4. Referenties	
4.1 Inleidng.....	46
4.2 Schoorsteenmantel.....	46
4.3 Schoorsteenboezem.....	47
4.4 Plafond.....	47
4.5 Vouwblinden.....	48
4.6 Zitjes.....	49
5. Conclusie	
5.1 Conclusie.....	50
5.2 Aanbevolen vervolgonderzoek.....	50
Bronnen en literatuuropgave.....	52
Illustratieverantwoording.....	53
Bijlagen	
1. Uittreksel monumentenregister.....	54
2. Stamboom eigenaren.....	56
3. Overzicht datering.....	57

Voorwoord

Dit rapport is het resultaat van een interieurhistorisch onderzoek dat door Eva Osinga-Dubbelboer werd uitgevoerd in het kader van de opleiding *Bouwhistorie en Restauratie* aan de Hogeschool Utrecht.

Het doel van dit onderzoek is het interieur van de havezate Oldengaerde te onderzoeken (H1), waarbij de nadruk op de kamers en suite (H2), en in het bijzonder op de vensters in de voorkamer (H3), ligt. Hierbij hoort een beschrijving van de verschillende interieurelementen en de datering hiervan. Daarna volgen een hoofdstuk met referenties (H4) en een conclusie (H5). Tot slot zijn de bronnen en bijlagen toegevoegd.

Het huis is binnen dit onderzoek twee maal bezocht, op 21 april en 19 mei 2015. Het onderzoek had een aantal beperkingen. Ten eerste was er geen gelegenheid om het hele pand bouwhistorisch te onderzoeken. De bouwhistorische context van het interieurhistorisch onderzoek bestaat hierdoor uit informatie uit de literatuur, waar vele vraagtekens bij te zetten zijn (H1).

Ten tweede werd door elke student slechts één kamer uitgebreid onderzocht (H2). Dit maakte het moeilijk om in de datering van interieurelementen relaties te leggen met andere delen van het huis.

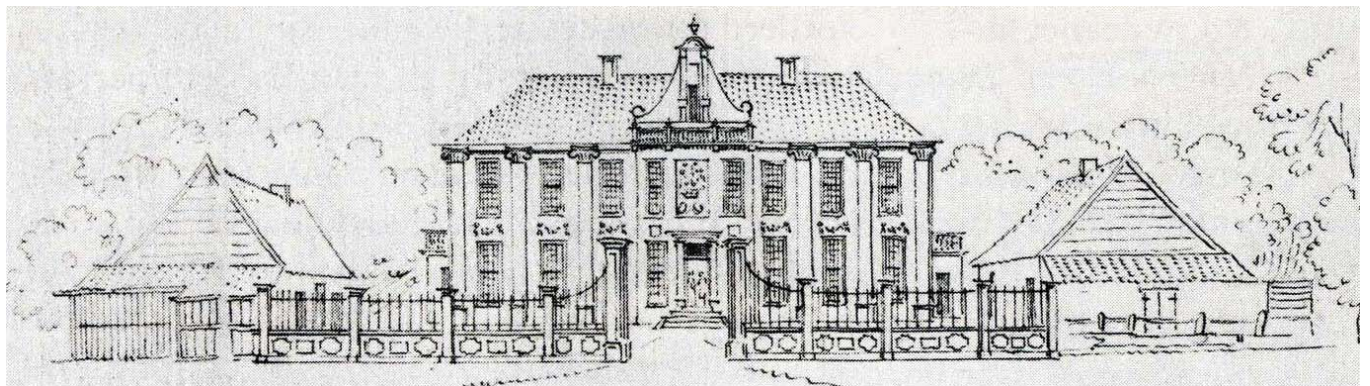
Ten derde waren de onderzoeksmogelijkheden beperkt doordat het huis nog in gebruik is. Er kon geen kleur- of destructief onderzoek gedaan worden. Ook waren niet alle ruimtes toegankelijk (zie afb. 8 en 9).

Deze beperkingen hebben geleid tot de aanbeveling van diverse vervolgonderzoeken in het concluderende hoofdstuk.

Het dateren van de interieurelementen werd ook bemoeilijkt door deze beperkingen. Om toch tot een relatieve chronologie met globale dateringen te komen, is gezocht naar relaties tussen de verschillende interieurelementen. Hierbij is soms voortgeborduurd op de theoretische datering van een ander interieurelement. Dit zorgt ervoor dat verschillende dateringen aan elkaar gekoppeld zijn, waardoor één onjuiste datering ook gevolgen voor de rest van de dateringen kan hebben.

Toch is er, gezien de beperkingen van het onderzoek, voor gekozen om op deze manier te werken. Bij het lezen van dit onderzoek en bij vervolgonderzoek dient men zich hier echter wel bewust van te zijn.

Rotterdam, 29 juni 2015

5. Tekening van Oldengaerde door C. Pronk, uit 1732.

H1

Bouwgeschiedenis

1.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de bouwgeschiedenis van de Drentse havezate Oldengaerde kort weergegeven. Deze bouwgeschiedenis is opgesteld aan de hand van geschreven (secundaire) bronnen (zie bronvermelding). De bouwgeschiedenis richt zich enkel op het hoofdhuis. De bijgebouwen en tuinen worden hierin niet beschouwd. Bij een korte bestudering van het pand zijn echter enige bedenkingen ontstaan bij de bouwgeschiedenis zoals deze in de literatuur gepresenteerd wordt. Deze eigen interpretaties zijn in paragraaf 1.3 opgenomen.

Voor een beter gefundeerde bouwgeschiedenis zou een volledig bouwhistorisch onderzoek moeten plaats vinden. Binnen dit onderzoek wordt echter alleen nader ingegaan op het interieur (van de kamers en suite).

1.2 Bouwgeschiedenis uit de literatuur

Op de pagina hierna is de bouwfaseringsvolgans de literatuur weergegeven. Grote onzekerheden zijn met stippellijnen aangegeven. Op deze tekeningen zijn nauwelijks deuren en helemaal geen trappen en schouwen te zien, omdat deze in de literatuur niet vermeld worden.

15e eeuw

Het huis op het landgoed Oldengaerde, iets buiten het Drentse dorp Dwingeloo, is in de basis een 15e eeuws huis (RCE 2004). Het landgoed Oldengaerde is al voor 1420 in het bezit van de familie Van Echten, zie de stamboom in bijlage 2. In 1420 komt het landgoed door vererving in handen van Reynolt van Echten, die er vermoedelijk een rechthoekig huis laat bouwen dat aan drie kanten omringd is door een gracht (Bos, et al. 1989).

Begin 17e eeuw

In het begin van de 17e eeuw wordt het huis vergroot

met twee ondiepe zijvleugels die haaks op het hoofdgebouw staan (RCE 2004). In de linker aanbouw wordt een keuken gemaakt. De entree is hierdoor in een inspringend geveldeel komen te liggen (Bos, et al. 1989).

1717

In 1717 vindt een grote verbouwing plaats. Het pand krijgt zijn huidige uiterlijk (zie ook 1.3). Het geveldeel met de entree wordt gelijk getrokken met de voorgevels van de 17e eeuwse zijvleugels. Aan de zijgevels worden serres gebouwd. De voorkant van het huis wordt met een verdieping opgehoogd en krijgt een imposante classicistische voorgevel (Bos, et al. 1989). De gevel wordt voorzien van een middenrisaliet met entree en topgevel. De gevelvlakken aan weerszijde van dit risaliet worden elk voorzien van een kolossale pilasterorde, met drie pilasters met bijbehorende basementen en ionische kapitelen. Tussen de pilasters worden grote vensters geplaatst met een guirlande tussen de begane grond en verdieping. In 1732 wordt het huis getekend door C. Pronk (zie afbeelding bij voorwoord).

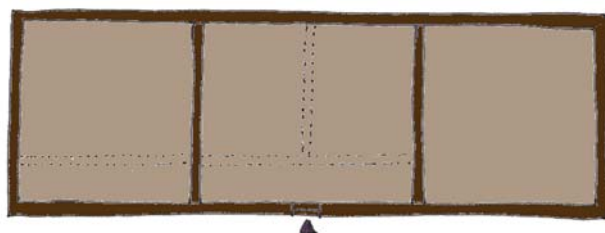
Ook de interne indeling van het huis wordt bij deze verbouwing aangepast. Door het naar voren schuiven van de entree ontstaat een hal en wordt de oorspronkelijke gang overbodig. De twee kamers in het midden en de gang worden samengevoegd tot de zaal. De gang blijft alleen behouden ter plaatse van de keuken (Bos, et al. 1989).

Eind 18e eeuw

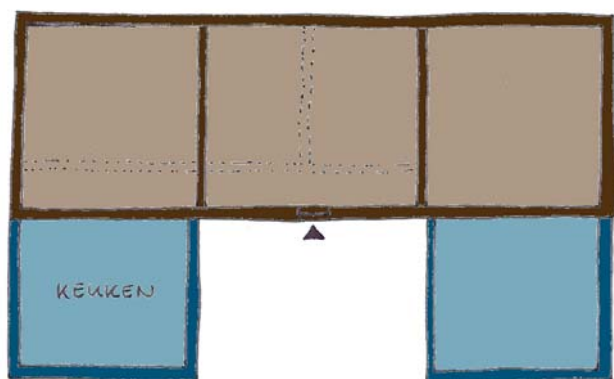
Laat in de 18e eeuw wordt de hal voorzien van een monumentale trap (Bos, et al. 1989). De hal krijgt een Lodewijk XV uitstraling, waarbij ook de entree in de gevel wordt meegenomen.

19e eeuw

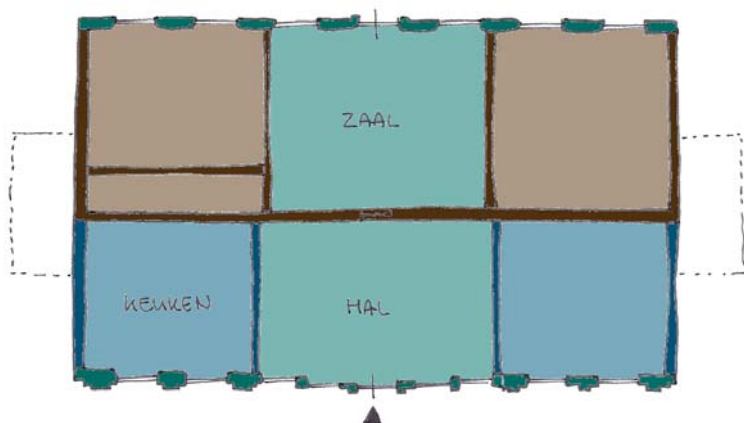
In de 19e eeuw vinden verschillende wijzigingen plaats.

XV

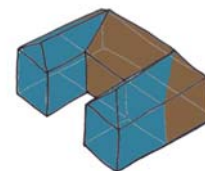
XVIIA

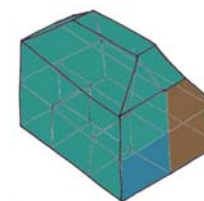
1717

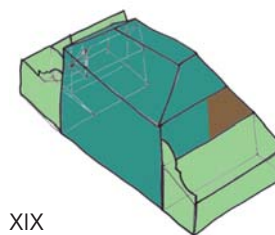
XV

XVIIA

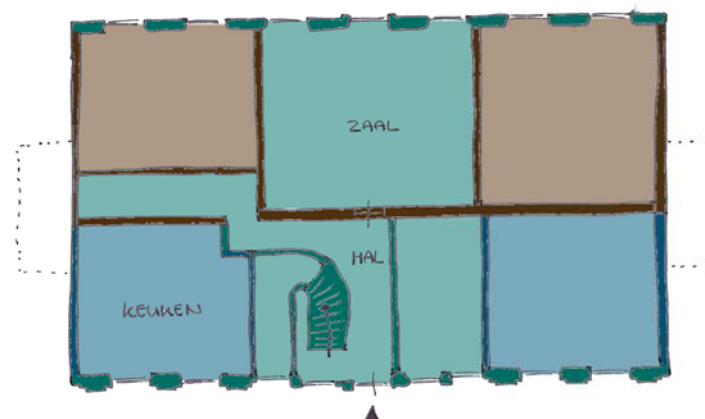
1717

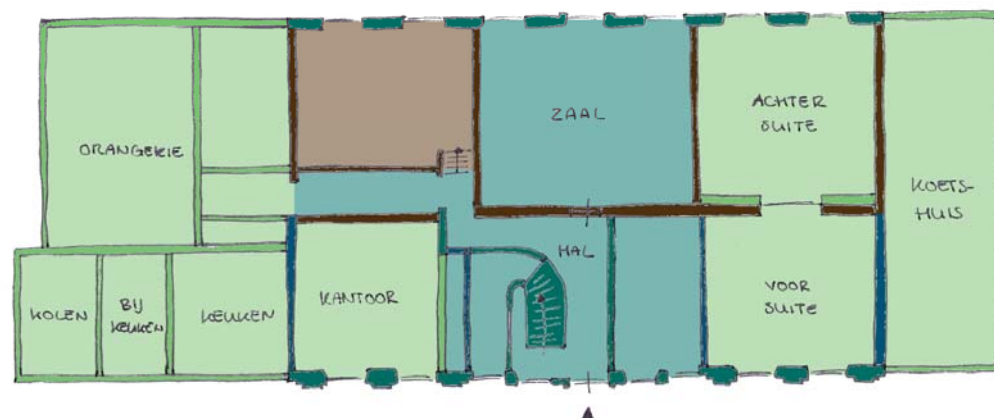
XIX

Legenda:

- 15e eeuw
- 17e eeuw
- 18e eeuw
- 19e eeuw

XVIIIId

XIX

6. Bouwfasering volgens de literatuur.

Noord →

In 1825 brandt één van de twee bouwhuizen, waarin het koetshuis gevestigd is, af. De serres aan beide zijanten van het huis worden uitgebouwd tot een koetshuis rechts en een keuken met nevenruimten en oranjerie links (Bol, et al. 1989). Daarnaast wordt het dak verlaagd, worden de schoorstenen naar de hoeken verplaatst en wordt de topgevel boven de entree vervangen door een lager houten timpaan (Bol, et al. 1989).

In de 20e eeuw vinden geen grote aanpassingen in het huis plaats.

1.3 Eigen interpretaties

Op de pagina hierna is de bouwgeschiedenis volgens mijn eigen interpretaties weergegeven. Ook hier zijn grote onzekerheden met stippellijnen aangegeven. Enkele deuren, schouwen en trappen staan vermeld. Omdat niet het hele gebouw onderzocht is, kan niet voor elke ruimte aangegeven worden waar de deuren, schouwen en trappen in elke situatie zaten.

15e eeuwse basis

Het eerste punt waarbij enige bedenkingen op hun plaats zijn, is de datering van het oudste deel van het huis in de 15e eeuw. Er zijn weliswaar schriftelijke bronnen uit de 15e eeuw die het huis noemen, maar er zijn in het huis zelf hiervoor tot nu toe geen bouwhistorische aanwijzingen gevonden. De muur die de twee kelder ruimtes scheidt zou bij het oudste deel van het huis moeten horen, maar deze muur lijkt niet zo dik dat het een 15e eeuwse muur is.

Het huis is meerder malen verbouwd, het kan zijn dat hierdoor van de 15e eeuwse kern niets meer te zien is. De muur in de kelder zou onderzocht moeten worden om meer duidelijkheid te krijgen over de vroegste datering. Door de historische interieurs is bovengronds niets meer

te zien van het metselwerk van de oudste muren in het huis. Hier zou ook nader onderzoek gedaan kunnen worden om de oudste kern te dateren.

Aanbouwen in de 17e eeuw

Dat het huis in de 17e eeuw twee aanbouwen kreeg, zoals in de literatuur vermeld, lijkt aannemelijk gezien het feit dat de houten vloer in de voorkamer in de 18e eeuw werd aangepast voor de plaatsing van een haardplaat (zie H2.8). In de keuken zijn ook nog duidelijk de sporen van de schouw te zien.

Classicistische voorgevel uit 1717

Het tweede punt waarbij enige bedenkingen kunnen zijn, is de datering van de voorgevel. De classicistische gevel met zijn kolossale pilasterorde past niet bij het jaartal op de gevel: 1717. Deze vorm van classicisme wordt in de architectuurgeschiedenis gedateerd tussen 1620 en 1660. Na 1660 kwam het pilasterloze classicisme dat tot ongeveer 1700 duurde, maar daar is hier geen sprake van. Het zou een laat voorbeeld van deze stijl kunnen zijn. Het komt in de geschiedenis vaker voor dat een eigenaar voor een (vanuit deze tijd gezien) ouderwetse bouwstijl voor die tijd kiest. Het kan zijn dat de eigenaar een bepaalde boodschap wilde uitdragen met zijn huis en de imposante classicistische stijl hiervoor meer passend vond. Het huis is vermoedelijk ontworpen aan de hand van voorbeeldboeken, de (plaatselijke) ontwerper heeft zich zo veel mogelijk gehouden aan de klassieke verhoudingen in de gevel.

Een andere theorie is dat de gevel eerder gebouwd werd en dat deze in 1717 werd aangepast. Wanneer we naar de 'stamboom' van eigenaren kijken (bijlage 2), zien we dat het huis in 1660 wordt geërfd door Cornelis van Dongen (de schoonzoon van een Van Echten). Na 240 jaar komt het huis in handen van een andere

familie(naam). Mogelijk heeft Cornelis van Dongen gedacht: een nieuwe naam, een nieuw uiterlijk. En hij heeft de grote verbouwing kort na 1660 laten uitvoeren. Een nader onderzoek zou dit wellicht kunnen uitwijzen.

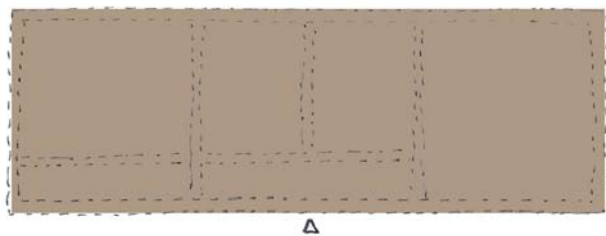
Deze tweede theorie roept natuurlijk de vraag op waar de gevelsteen '1717' dan op slaat. Boven de entree zijn toen in ieder geval de wapenschilden van de nieuwe eigenaren geplaatst: Cornelis van Dongen jr. en zijn vrouw Johanna Angnis (Bos, et al. 1989). Waarschijnlijk zijn toen ook alle vensters vervangen. De raamkozijnen van deze vensters zijn nog aanwezig. Ze passen echter qua afmetingen net niet goed in de gevelopeningen en ze hebben geen oren, waardoor het niet waarschijnlijk is dat ze bij de bouw van deze voorgevel in 1717 geplaatst zijn. De kozijnen (met vouwblinden) stammen wel uit het begin van de 18e eeuw, dit is onder andere aan de sporen van de oorspronkelijke roedeverdeling van de ramen te zien (zie H2.3 en H3.4).

De tweede theorie lijkt gezien de datering van de vensters het meest aannemelijk te zijn.

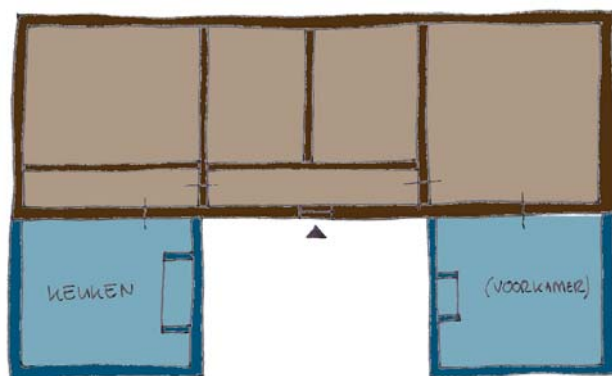
Verbouwing van de hal

Bij het aanpassen van de entree worden de wapenschilden van de gevel verwijderd (Bos, et al. 1989). In 1781 verandert het huis voor het eerst niet door vererving van eigenaar, maar door verkoop. Vermoedelijk heeft de nieuwe eigenaar deze wapenschilden van de gevel gehaald en de hal aangepast.

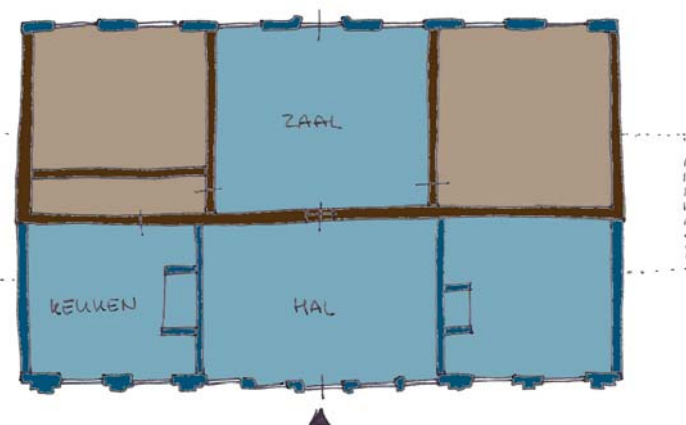
In de hal zijn echter duidelijk elementen uit de Lodewijk XV stijl te herkennen. Deze stijl was tot ca. 1775 populair in ons land. Dit betekent dat we (wederom) te maken hebben met een laat voorbeeld van de Lodewijk XV stijl of dat de wapenschilden niet tegelijk met het aanpassen van de entree en hal van de gevel werden gehaald of dat de wapenschilden eerder al door de familie Van

XV?

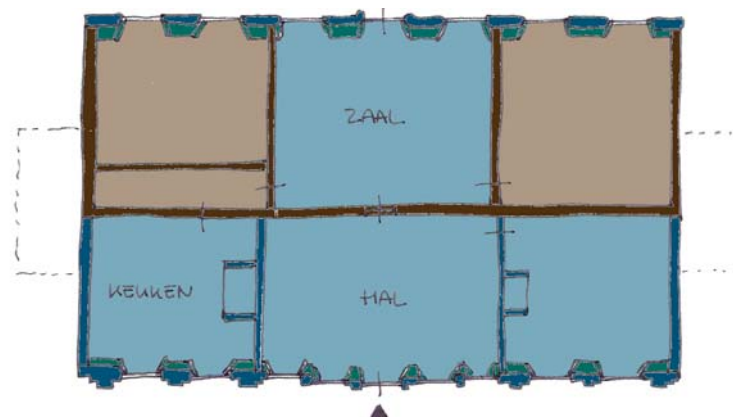
XVIA

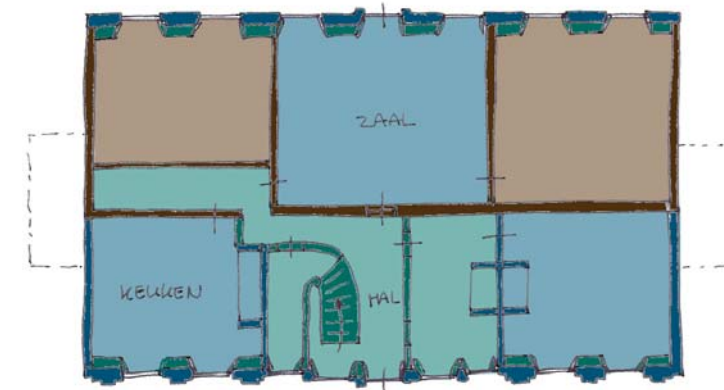
1660

7. Bouwfasering volgens eigen interpretatie.

1717

1781

XIX

Legenda:
 15e eeuw
 17e eeuw
 18e eeuw
 19e eeuw

Noord →

Dongen zelf van de gevel werden verwijderd. Het laatste lijkt onwaarschijnlijk, maar de eerste twee opties zijn beide goed mogelijk.

Verbouwingen in de 19e eeuw

In de 19e eeuw hebben diverse verbouwingen plaats gevonden. Na 1825 is het huis aan beide kanten uitgebreid. De keuken werd verplaatst naar de linker aanbouw.

Gelijk met deze aanbouwen is vermoedelijk ook een kelder gerealiseerd. Deze kelder bevindt zich onder het linker deel van het huis dat mogelijk uit de 15e eeuw stamt en onder een deel van de linker aanbouw. Tussen deze twee delen van de kelder is een doorbraak in de mogelijk 15e eeuwse buitenmuur gemaakt.

De twee kamers in het rechter deel van het gebouw worden samengevoegd tot een kamer en suite door de plaatsing van schuifdeuren (zie H2.7). In beide kamers worden onder de vensters zitjes aangebracht (zie 2.3).

In de voorkamer wordt aan het eind van de 19e eeuw het stucwerk op de boezem van de schouw en het plafond gereconstrueerd. Tevens wordt de schoorsteenmantel vernieuwd (zie H2.3 en H2.9).

1.4 Interieur

In deze paragraaf worden de belangrijkste interieur-elementen in het gebouw benoemd. Hierbij wordt vooral gekeken naar de relatie met de interieurelementen in de kamers en suite. Op de volgende pagina zijn plattegronden weergegeven met daarop aangegeven waar de verschillende type elementen zich bevinden.

Deuren

Wanneer naar de vormgeving van de deuren in het huis gekeken wordt, vallen enkele clusters met dezelfde vormgeving op. Rond de hal zijn hele sierlijke deuren en

omlijstingen in Lodewijk XV-stijl te vinden (type 1).

In de kamers en suite, de salon en op de verdieping zijn deuren voorzien van twee panelen met een wat soberder karakter te vinden (type 2). De omlijstingen zijn eenvoudig en plat (type a). Met uitzondering van de omlijstingen in de salon, deze hebben duidelijke hollingen en bollingen (type b).

In de linker kant van het huis (ook in de aanbouw uit de 19e eeuw) zijn vlakke deuren te zien (type 3). De omlijstingen zijn hier sober, net als bij de kamers en suite en de haardkamer.

In de deur van de salon naar de gang (links) komen bijna al deze vormen bij elkaar. De deur is aan de kant van de salon voorzien van panelen en een omlijsting met hollingen en bollingen (type 2b). Aan de andere kant is deze deur vlak met een vlak geprofileerde omlijsting (type 3a).

Ramen

Er zijn verschillende ramen in het gebouw te vinden. Aan de linkerkant van de voorgevel zijn twee ramen met eenzelfde detaillering als de ramen in de voorkamer te vinden (type A). Verder komen deze ramen nergens in het huis voor. Opmerkelijk is dat dit precies de twee zijvleugels zijn die in de 17e eeuw aan het huis werden gebouwd. Alle ramen zijn in de 19e eeuw echter vervangen, dus dit verklaart niet automatisch het verschil in detaillering met de rest van de voorgevel (de invulling uit ca. 1660), die ook een eigen detaillering heeft (type B). De ramen aan de achterkant kennen allemaal dezelfde detaillering in empire-stijl (type C).

Vouwblinden

De vouwblinden zijn bij deze twee vensters in de linkerkant van de voorgevel ook gelijk aan die in de voorkamer. Overal in het gebouw zijn soortgelijke vouwblinden te

vinden. Op de begane grond kennen ze (voor zover te bezichtigen) overal dezelfde detaillering en verdeling (1-3-2-2-1), maar de maatvoering is aan de achterkant van het huis anders dan aan de voorkant. Op de verdieping is de verdiepingshoogte lager en zijn alleen aan de voorkant schuiframen aanwezig. Deze vensters bevatten vouwblinden met eenzelfde detaillering, maar een andere verdeling (1-2-2-2-1), in verband met de lagere verdiepingshoogte.

De vensters en eventuele vouwblinden in de 19e eeuwse aanbouwen kennen een geheel andere detaillering.

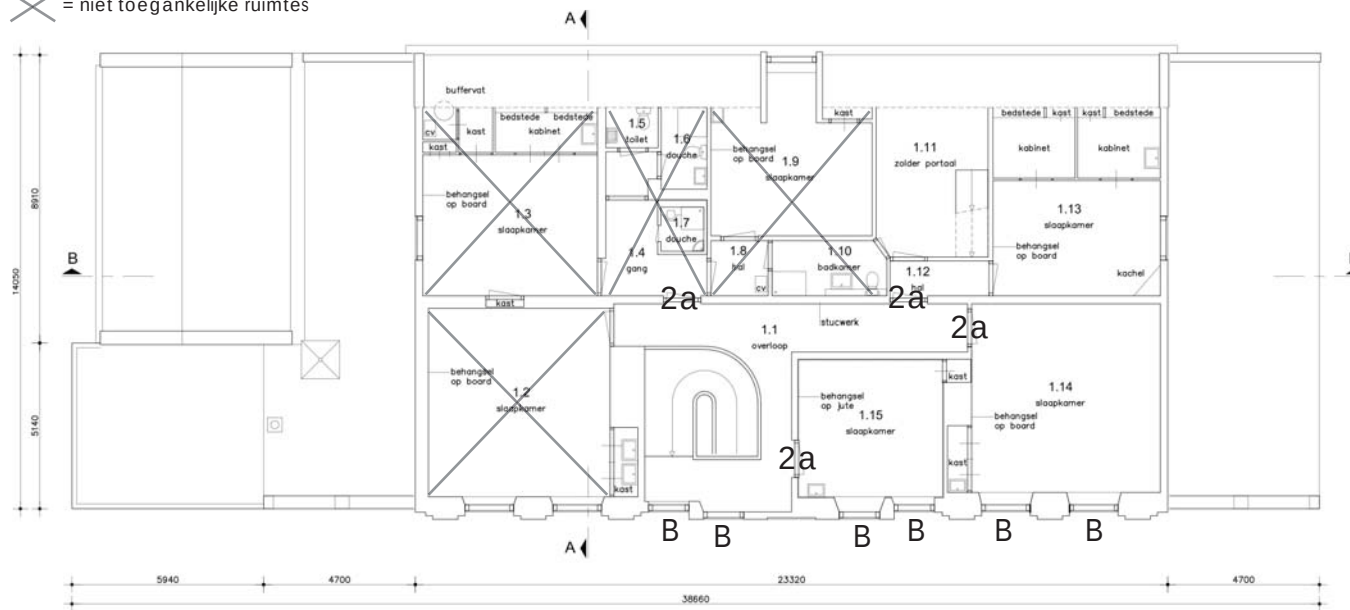
Zitjes

In de kamers en suite zijn zowel in de voorkamer als de achterkamer dezelfde zitjes met rondingen te vinden (type x). In de salon en de haardkamer zijn zitjes met rechte bank aanwezig (type o). De voormalige keuken kent in elke hoek van het venster een apart zitje (type +).

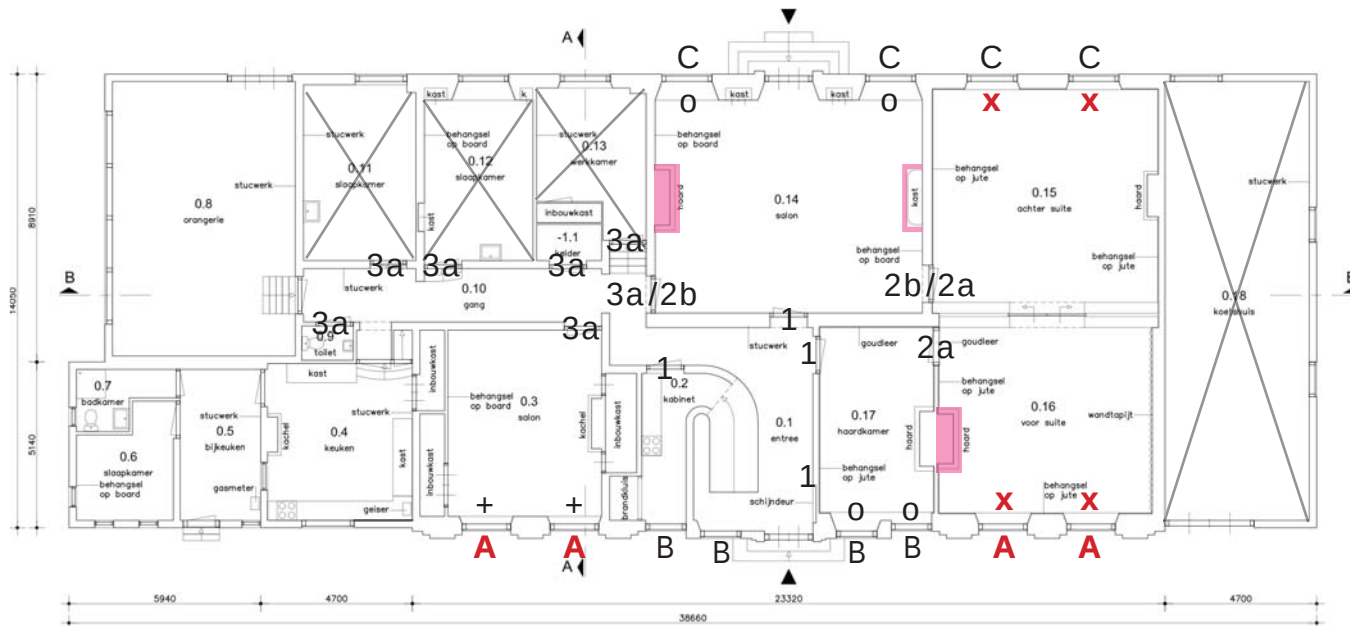
Schouw

De schouw in de voorkamer heeft dezelfde mantel als in de salon (roze). Het enige verschil is dat de schouw in de salon geheel van licht marmer is en die in de voorkamer grotendeels van donker marmer, alleen de consoles zijn hier van licht marmer. Ook het stucwerk op de boezem (pilasters met hoofdgestel) zijn nagenoeg hetzelfde. (De plafonds zijn niet hetzelfde.) Dezelfde kroonlijst is ook te vinden bij de kast in de salon, tegenover de schouw. De schouwen in de rest van de kamers kennen elk een andere detaillering.

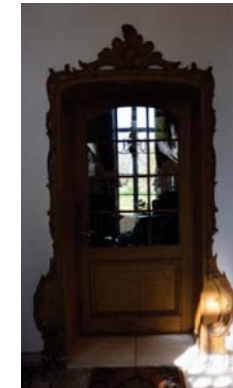
✕ = niet toegankelijke ruimtes

8. Verdieping.

9. Begane grond.

Deur type 1

Deur type 2

Deur type 3

Deuromlijsting type a

Deuromlijsting type b

Raam type A

Raam type B

Raam type C

Zitje type x

Zitje type +

Zitje type o

H2

Ruimteboek van de kamers en suite

2.1 Situering in het huis

In dit hoofdstuk zullen de kamers en suite (voor- en achterkamer) nader beschreven en geanalyseerd worden. De kamers en suite bestaan uit twee kamers die van elkaar gescheiden zijn door suitedeuren. De ene kamer bevindt zich aan de voorkant van het huis en de andere aan de achterkant van het huis.

De kamers en suite bevinden zich in het rechter (noordelijk) deel van het hoofdhuis. Rechts van de kamers en suite bevindt zich de lagere aanbouw uit de 19e eeuw. Links van de voorkamer bevindt zich de haardkamer, die met de voorkamer is verbonden door een deur. Links van de achterkamer bevindt zich de salon. De achterkamer is met de salon verbonden door een deur.

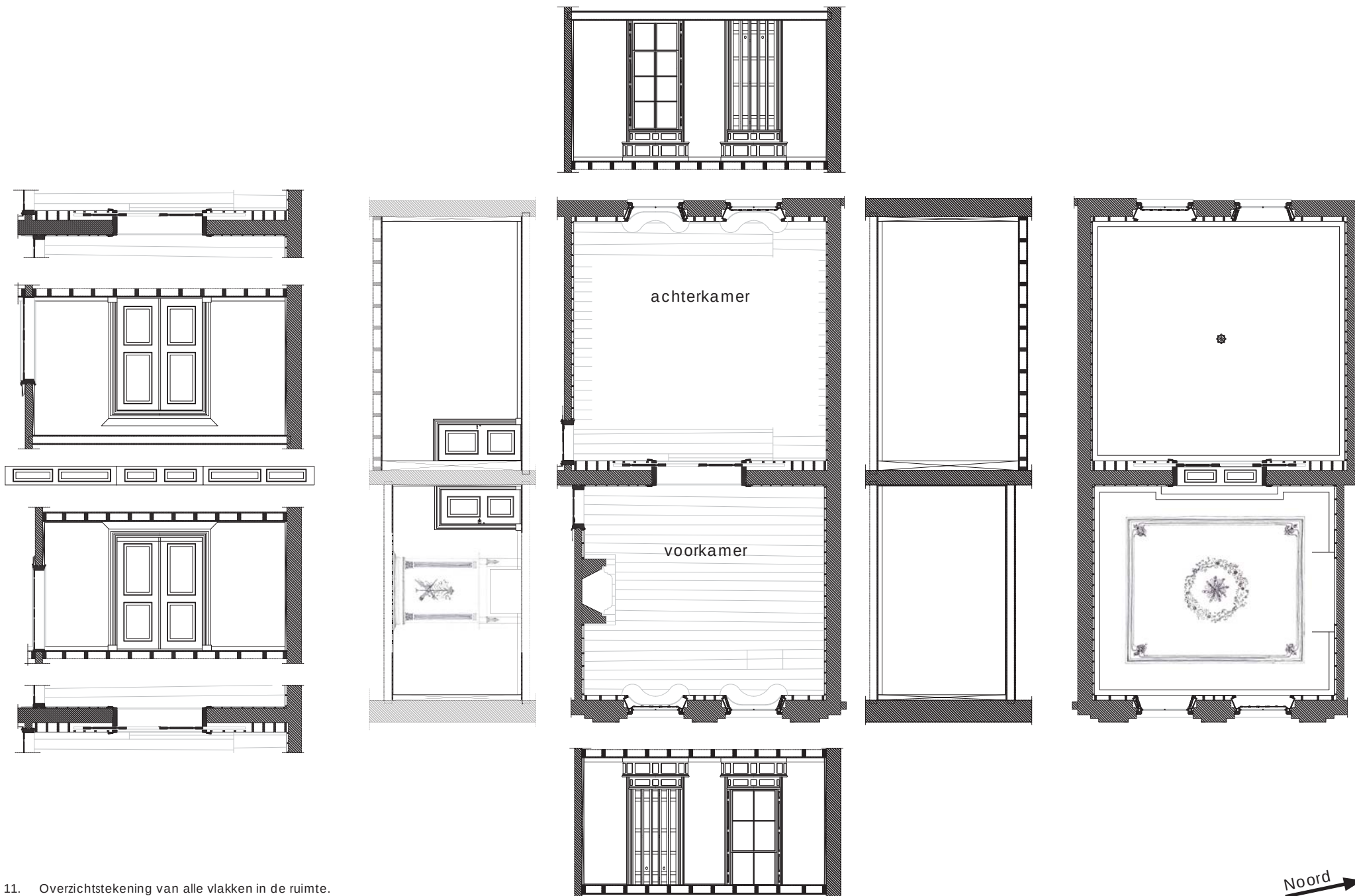
De onderzochte voor- en achterkamer bevatten verschillende interieurelementen (zoals een schouw, een stucplafond, suitedeuren, etc.) die uit verschillende

perioden stammen en geen samenhangend ensemble vormen. In de teksten worden ze daardoor vaak afzonderlijk van elkaar beschreven en gedateerd. Waar mogelijk worden relaties gelegd.

In de volgende paragraaf volgt een overzicht van de ruimtes in een algemene beschrijving, datering, tekeningen en foto's. Daarna worden de wanden, vloeren en plafonds nader beschreven en worden de verschillende interieurelementen voor zover mogelijk gedateerd.

10. Begane grond, met in rood de kamers en suite, met voor- en achterkamer.

11. Overzichtstekening van alle vlakken in de ruimte.

Noord →

2.2 Overzicht

Bij deze beschrijving zijn op de volgende pagina een overzichtstekening met overzichtsfoto's weergegeven. Bij de datering die daarna volgt, is een tekening met de bouwfasering opgenomen.

Beschrijving voorkamer

De voorkamer is nagenoeg vierkant en wordt betreden door een deur in de westelijke hoek van de zuidelijke wand. Naast de deur bevindt zich een schouw die in het midden van deze wand is geplaatst en van beurscommentator is voorzien. De tegenoverliggende, noordelijke wand is geheel voorzien van behang op jute en tengels en bevat geen verdere interieurelementen. Het behang op deze wand, is het zelfde behang als op de andere drie wanden in deze ruimte.

De oostelijke wand is de buitengevel, deze wand bevat twee gelijke vensters met vouwblinden en een zitje eronder. De wand hier tegenover bevat de suite deuren. Deze schuifdeuren liggen in een betimmerde nis.

De vloer bestaat uit ongelijke houten planken, waar in het midden een groot kleed op ligt. Onder het kleed zijn de vloerplanken niet/minder geschilderd. Het plafond is voorzien van stucornamenten (net als de schouw in deze ruimte).

Beschrijving achterkamer

De achterkamer is ook nagenoeg vierkant, maar is net iets groter dan de voorkamer. Men komt in de achterkamer door een deur in de oostelijke hoek van de zuidelijke wand. Deze zuidelijke wand bevat geen verdere interieurelementen. De tegenoverliggende, noordelijke wand is geheel voorzien van behang en bevat geen verdere interieurelementen. Ook deze kamer is rondom

behangen, maar het behang in de achterkamer heeft een ander motief dan het behang in de voorkamer.

De westelijke wand is de buitengevel, deze wand bevat twee gelijke vensters met vouwblinden en een zitje eronder. De wand hier tegenover bevat de suite deuren. Voor het aanbrengen van deze suite deuren, die wegschuiven in de wand, is de wand aan deze kant opgedikt. Hierdoor liggen de suite deuren vanuit de achterkamer gezien bijna in het vlak van de wand, terwijl ze vanuit de voorkamer gezien in een nis liggen.

De vloer bestaat uit kop- en staartdelen. In het midden van de kamer ligt een groot kleed, waaronder niet/minder is geschilderd. Het plafond kent alleen een kleine ornamentje in het midden, waar de kroonluchter hangt. Dit ornamentje is echter niet in verhouding tot de rest van het plafond en de ruimte. Dit is opmerkelijk.

Een ander opmerkelijk feit in de achterkamer is het ontbreken van een schouw. Het is onwaarschijnlijk dat een kamer van dit formaat in een huis als Oldengarde geen schouw gehad zou hebben. In de wanden, vloer en plafond zijn (door de afwerkingen) geen sporen te zien van een verwijderde schouw. Ook op de verdieping is geen rookkanaal te zien. Dit rookkanaal zou echter verwijderd kunnen zijn, want op de zolder is boven deze ruimte een schoorsteen te zien waar geen rookkanaal meer op uitkomt. Om te achterhalen waar de schouw gezeten heeft zou destructief onderzoek gedaan moeten worden (bijvoorbeeld om de balklaag te kunnen bekijken op zoek naar een raveling).

Het plafond in de achterkamer is ruim 30 cm hoger dan het plafond van de voorkamer. Dit verschil is te verklaren door de datering van beide ruimtes. Het deel van het huis waar de achterkamer zich in bevindt is ca. twee eeuwen eerder gebouwd dan het deel van het huis waar

de voorkamer zich in bevindt. Op de verdieping is dit verschil ook duidelijk te zien. Hier loopt een lange wand dwars door het huis, die de scheiding tussen het oude en nieuwe deel vormt. Het oude deel ligt twee treden hoger dan het nieuwe deel. Bij elke doorgang in deze wand zijn twee traptreden aanwezig. Die twee traptreden vormen de ruim 30 cm verschil in plafondhoogte tussen de voor- en achterkamer.

12. Overzichtsfoto voorkamer vanuit de noordoost-hoek.

13. Overzichtsfoto voorkamer vanuit de zuidwest-hoek.

14. Overzichtstekening met foto's van de verschillende vlakken.

Datering

Hieronder volgt een korte samenvatting van de dateringen van de ruimtes en de verschillende interieurelementen die hierin aanwezig zijn. Het is een relatieve chronologie met globale dateringen die is ontstaan uit de dateringen zoals die in de paragrafen H2.3 t/m H2.9 gegeven worden. In deze paragrafen wordt uitgebreider ingegaan op hoe de verschillend dateringen tot stand zijn gekomen en in welke mate ze nog onzeker zijn.

15e eeuw:

De achterkamer bevindt zich in het deel van het huis dat uit de 15e eeuw stamt, ook de vloer van houten planken stamt mogelijk uit de bouwtijd.

17e eeuw:

De ruimte van de voorkamer werd in de 17e eeuw gerealiseerd, deze is dan nog niet verbonden met de achterkamer. Het zijn twee aparte kamers, die pas in de 19e eeuw verbonden worden. De vloer in de voorkamer is vermoedelijk ook uit de 17e eeuw. Eind 17e eeuw wordt de voorgevel vernieuwd.

18e eeuw:

In het begin van de 18e eeuw worden de raamkozijnen vervangen en voorzien van vouwblinden. De schouw in de voorkamer wordt in de 18e eeuw geplaatst/aangepast tot zijn huidige vorm (diepte). Ook de (giet) ijzeren haardplaat stamt uit deze tijd.

Eerste helft 19e eeuw:

De deuren naar de salon en haardkamer stammen uit de eerste helft van de 19e eeuw, inclusief de omlijstingen aan de kant van de kamer en suite en de haardkamer. De omlijsting aan de kant van de salon is ouder. In de tweede kwart van de 19e eeuw worden de ramen in de voor- en achterkamer vervangen (de kozijnen blijven behouden).

In de tweede kwart van de 19e eeuw worden tevens de twee kamers met elkaar verbonden door schuifdeuren, waardoor de huidige kamer en suite ontstaat. Ook de zitjes onder de ramen in de voor- en achterkamer worden in deze tijd geplaatst, zodat de twee ruimtes meer een geheel zouden vormen.

Tweede helft 19e eeuw:

De schouw en het plafond in de voorkamer worden in de tweede helft van de 19e eeuw aangepakt. De schoorsteenmantel wordt vernieuwd en het stucwerk op de boezem en het plafond wordt waarschijnlijk gereconstrueerd.

20e eeuw:

In de 20e eeuw worden beide kamers opnieuw behangen en krijgt de achterkamer een sober stucplafond.

Hieronder volgt een relatieve chronologie van de verschillende elementen uit de kamers en suite:

15e eeuw:

- bouw achterkamer	XV
- vloer achterkamer	XV

17e eeuw:

- bouw voorkamer	XVIIa
- vloer voorkamer	XVIIa
- verbouwing voorgevel	XVIIb (1660)

18e eeuw:

- raamkozijnen en vouwblinden	XVIIIa (1717)
- schouw met haardplaat	XVIII

Eerste helft 19e eeuw:

- deuren	XIXa
- ramen voorkamer	XIXb (>1825)
- ramen achterkamer	XIXb
- zitjes en schuifdeuren	XIXb

Tweede helft 19e eeuw:

- schoorsteenmantel	XIXm/XIXB
- boezem en stucplafond voorkamer	XIXd (>1880)

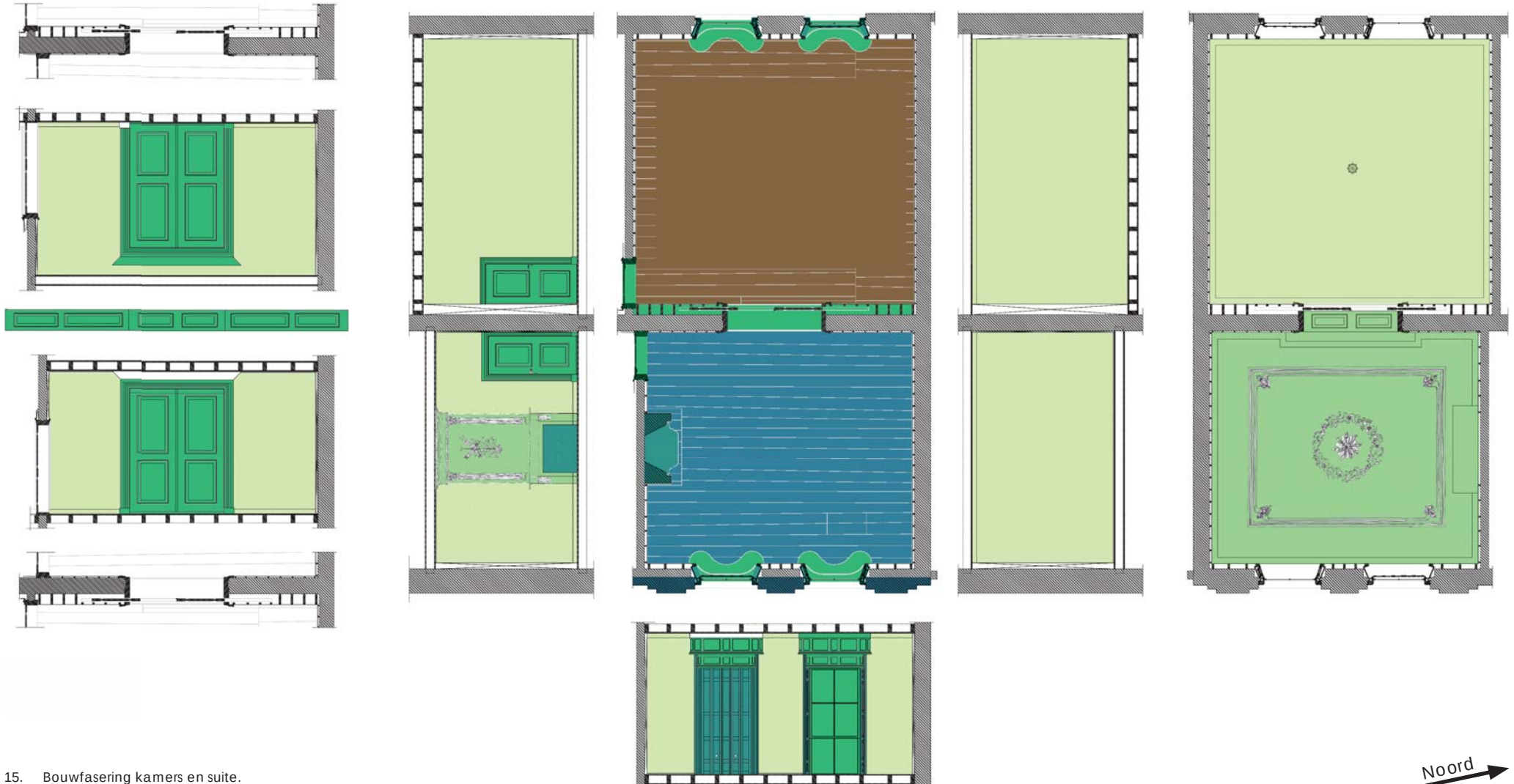
20e eeuw:

- stucplafond achterkamer	XX
- behang achterkamer	XX
- behang voorkamer	XXB (>1951)

In bijlage 3 is dit overzicht nogmaals weergegeven, met daarbij ook aangegeven wat de bron/redenering achter elke datering. Daarnaast is in dit overzicht goed te zien hoe de verschillende dateringen aan elkaar gekoppeld zijn en welke gevolgen het kan hebben wanneer één van deze dateringen onjuist blijkt te zijn.

Legenda:

- 15e eeuw
- 17e eeuw
- 18e eeuw
- eerste helft 19e eeuw
- tweede helft 19e eeuw
- 20e eeuw

15. Bouwfasering kamers en suite.

2.3 Oostelijke wand (voorgevel)

Beschrijving

Deze wand bestaat uit een rechthoekig vlak dat onderbroken wordt door twee gelijke vensters. De vensters zijn symmetrisch in de wand geplaatst en lopen, samen met de bijbehorende zitjes eronder, van vloer tot plafond. Ze onderbreken zo de wand.

De vensters bevatten houten kozijnen met zes-ruits (2x2+1x2) schuiframen tot het plafond. De ramen zijn voorzien van zeer slanke roeden, zowel horizontaal als verticaal zijn ze even slank (zie H3.2).

Onder de vensters zijn zitjes getimmerd met sierlijke ronde vormen. De zitjes zijn voorzien van een verdeling in rechthoeken door middel van opgeplakte profieltjes (zie H3.5).

Aan weerszijde van de vensters zijn blindenkasten aanwezig, waar de vouwblinden in opgevouwen zitten. De ene kant bestaat uit drie vouwblinden en de andere uit twee vouwblinden. De vouwblinden kennen een vlakverdeling die de raamindeling niet geheel volgt (zie H3.4). De rechthoekige panelen van de vouwblinden zijn om en om voorzien van ingesnoerde (holle) hoeken en een halve ronding boven en onder. In de tweede en vierde vouwblinde zit bovenin een klein ovaal gat met een tracerings-erf. Als de vouwblinden dicht zijn kunnen ze vastgezet worden met een ijzeren strip die diagonaal over alle blinden loopt (zie H3.3).

De rest van de wand is bespannen met behang op jute en tengels. Het behang wordt verder beschreven bij de noordelijke wand (zie H2.6). De wand is aan de onderkant voorzien van een houten plint van 11 cm hoog. Aan de bovenkant zit een goudkleurig smal plintje tegen de wand. Links van het linker venster ontbreekt dit plintje.

Datering

De vensters met vouwblinden en zitjes zijn nader onderzocht en worden in hoofdstuk 3 diepgaander beschreven en gedateerd.

Vensters met vouwblinden

Algemeen kan over de datering gezegd worden dat de vouwblinden en het raamkozijn het oudst zijn. De vlakverdeling van de vouwblinden verwijst naar een roedeverdeling met kleinere ruitjes. In het raamkozijn zijn sporen te zien die hier ook op wijzen. Vermoedelijk heeft hier een schuifraam gezeten met een roedeverdeling van 5x5 onder en 4x5 boven (zie H3.4).

Ramen met vijf ruitjes op een rij worden over het algemeen gedateerd in het begin van de 18e eeuw. Vouwblinden komen in de 18e eeuw voor het eerst voor (RCE 2013). Ook de toepassing van ingesnoerde hoeken bij de panelen in de vouwblinden komen in de 18e eeuw veel voor. Hoogstwaarschijnlijk zijn de raamkozijnen met vouwblinden bij de verbouwing in 1717 geplaatst.

De kozijnen lijken echter later in de gevel geplaatst. Ze zijn namelijk een beetje klein voor de opening, aan beide zijden zitten grote voegen die gevuld zijn met mortel. Ook lijken de kozijnen geen oren te hebben, voor zover dit zichtbaar is. Dit zijn aanwijzingen dat de kozijnen later in een al bestaande gevel zijn geplaatst. Dit pleit voor de theorie (zie H1) dat de classicistische gevel niet uit 1717 stamt, maar al eerder werd aangebracht.

De vouwblinden zijn aan de onderkant ingekort. Hier kunnen meerdere verklaringen voor zijn (zie H3.3). De meest waarschijnlijke theorie is dat de vouwblinden aangepast moesten worden bij de plaatsing van de zitjes onder de vensters (zie H3.3).

De huidige roedeverdeling van de ramen, met twee ruiten op een rij, wordt gedateerd in de tweede kwart

van de 19e eeuw. De ramen zijn toen waarschijnlijk geheel vervangen, het raamkozijn is enkel aangepast aan de nieuwe ramen.

De voormalige keuken (aan de andere kant van de voorgevel) heeft dezelfde ramen. De keuken werd na 1825 verplaatst naar de linker aanbouw. Vermoedelijk zijn de ramen aangepast bij de functiewisseling van deze ruimte. Het is aannemelijk dat de ramen van de voorkamer (met identieke detaillering) toen ook vernieuwd zijn.

Zitjes

Er bestaat een relatie tussen het vervangen van de ramen aan de voorkant en het aanbrengen van de zitjes in de voor- en achterkamer (zie H3.5). De zitjes worden daarom gelijk gedateerd met het vervangen van de ramen in de voorkamer, dus in de tweede kwart van de 19e eeuw (na 1825).

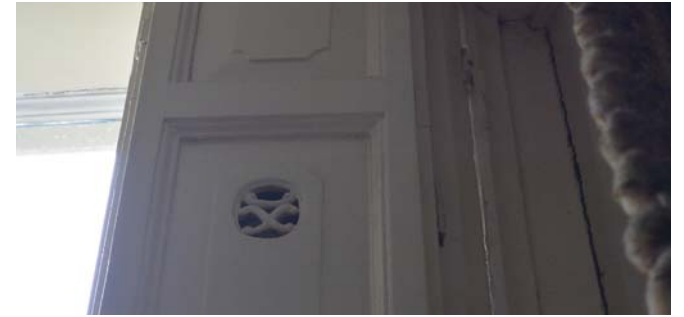
De zitjes in zowel de voor- als de achterkamer zijn waarschijnlijk geplaatst na of tijdens het aanbrengen van de suitedeuren. De twee kamers werden zo met elkaar verbonden en door het aanbrengen van de zitjes werden de kamers meer een eenheid. De schuifdeuren komen ook uit de (eerste helft van de) 19e eeuw (zie H2.7).

17. Raam met hele slanke roede.

20. Het zitje onder het venster.

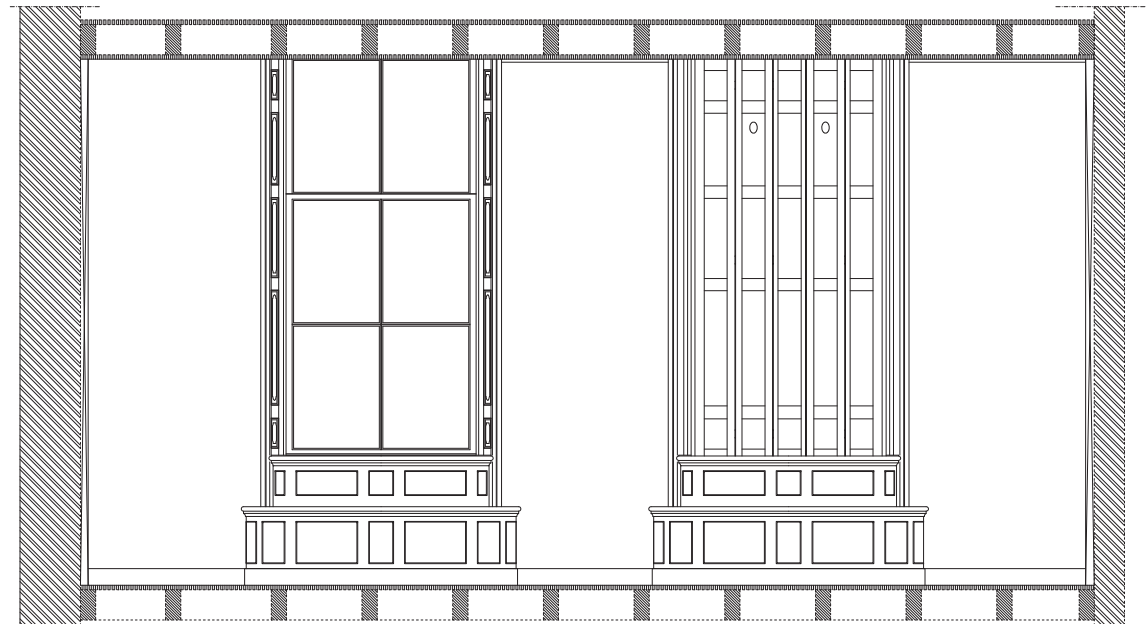
21. De vouwblinden met het ovalen gat.

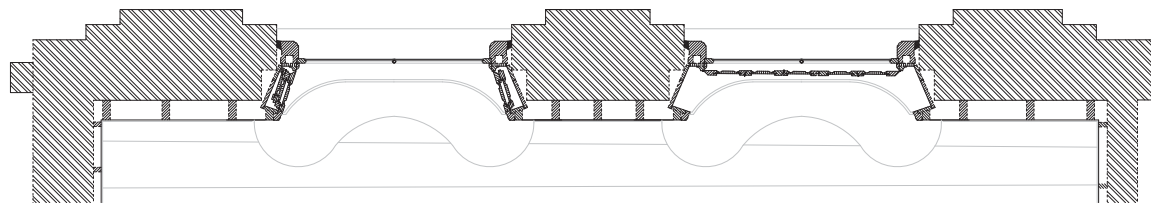
18. Voorgevel met de twee vensters van de voorkamer.

19. Overzichtsfoto van de oostelijke wand.

0 25 50 75 100 cm

22. Overzichtstekening van de oostelijke wand.

2.4 Zuidelijke wanden

Beschrijving voorkamer

De zuidelijke wand van de voorkamer bestaat uit een rechthoekig vlak met een schouw in het midden. Aan de rechterkant bevindt zich een deur. De wand is bespannen met behang op jute en tengels. Het behang heeft het zelfde patroon als de rest van de kamer (zie H2.6). Ook de houten plint onder en het goudkleurige plintje boven zijn gelijk aan de oostelijke wand.

De schouw, met schoorsteenmantel en boezem, bevindt zich precies in het midden van de wand. De schoorsteenmantel is 1,18m hoog en bekleed met donkere marmerplaten van 2cm dik. De zijanten bestaan uit metselwerk met aan de buitenkant

gemarmerd stucwerk. Het dekstuk wordt “gedragen” door twee consoles van wit marmer met bladmotieven. De boezem is voorzien van stucwerk op hout. Aan de zijanten van het grote vlak zijn pilasters met korintische kapitelen te zien, die een hoofdgestel dragen dat naar het plafond toe breder wordt. Het hoofdgestel is omgekornist, wat bij de pilasters niet het geval is. De zijanten zijn onder het hoofdgestel vlak.

Tussen de twee pilasters is een floraal motief te zien. Bovenaan bevindt zich een kelk van bladeren met een rechte verticale soort staaf eronder. Over deze staaf zijn kruislings een fakkel en een pijlenkoker geplaatst. Waar ze kruisen zitten twee vogeltjes op een pijl en boog. Daar onder is een soort bloemstuk weergegeven. De staaf eindigt in de kelk van dit bloemstuk.

De deur bevindt zich tegen de rechter zijkant van de wand. Het houten deurkozijn is 2,38m hoog en 1,20m breed. De architraaflijst om de deuropening bestaat uit een relatief plat profiel met fijne randjes en staat op een houten neut die iets hoger is dan de plint. In het kozijn ligt een houten drempel. De houten deur is een paneel deur met twee panelen waar een stuk goudleer overheen geplakt is. De achterwand van de haardkamer achter deze deur is bespannen met hetzelfde goudleer. De deuromlijsting kent aan de kant van de haardkamer dezelfde detaillering als in de voorkamer.

De deur is voorzien van eenvoudig hang en sluitwerk. De goudkleurige klink heeft een vierkant deurschild. Onder deze dekplaat is het sleutelgat als een gat in de houten deur zichtbaar.

23. Overzichtsfoto van de zuidelijke wand in de voorkamer.

24. Overzichtsfoto van de zuidelijke wand in de achterkamer.

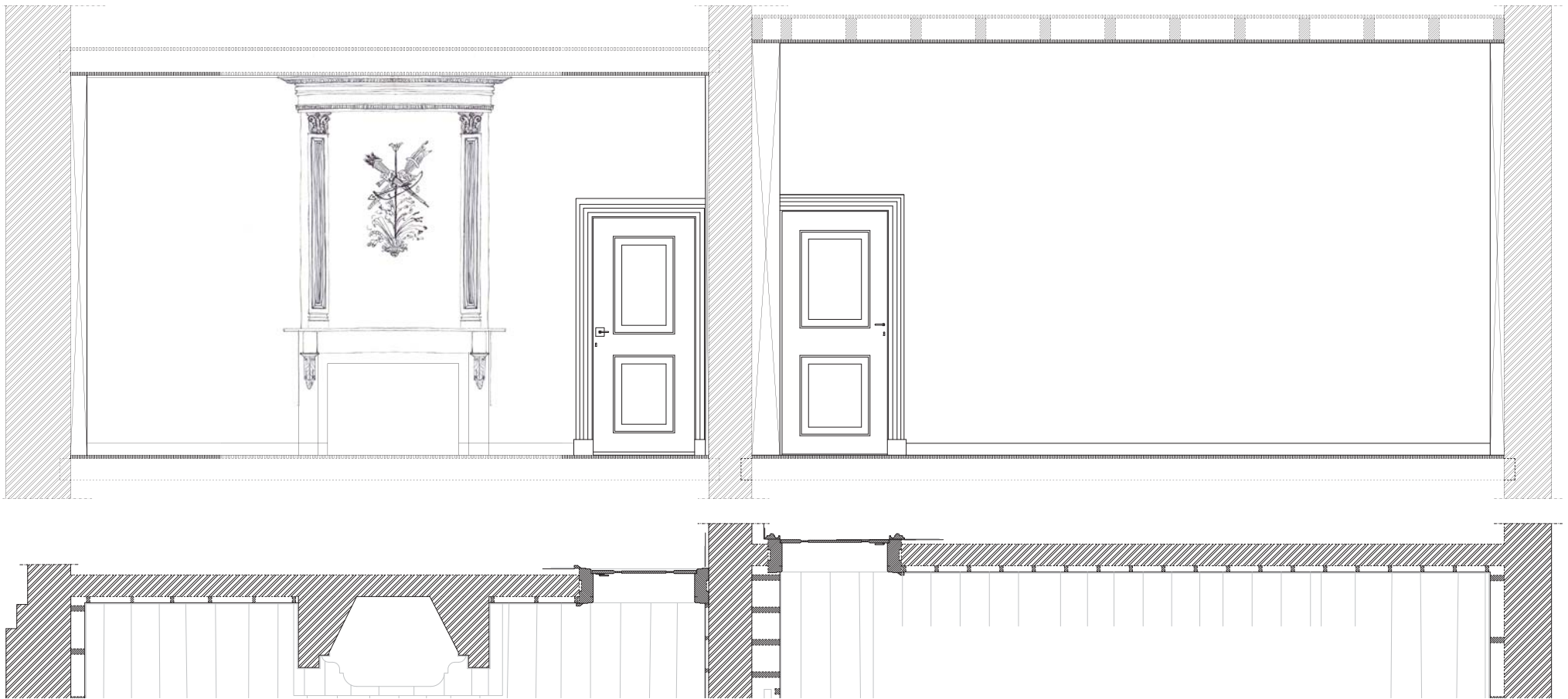
Beschrijving achterkamer

De zuidelijke wand van de achterkamer bestaat uit een rechthoekig vlak met helemaal links een deur. De wand is bespannen met behang op jute en tengels. Het behang wordt verder beschreven bij de noordelijke wand (zie H2.6). De wand is voorzien van een houten plint van 11cm hoog.

De deur bevindt zich tegen de linker zijkant van de wand, het linker deel van het kozijn valt weg in het opgedikte deel van de muur (ten behoeve van de schuifdeuren).

Het houten kozijn is 2,41m hoog en 0,97m breed (tot de muur). Het kozijn, de architraaflijst en de deur zijn hetzelfde als in de voorkamer. Aan de kant van de salon is het profiel van de architraaflijst echter anders uitgevoerd, aan deze kant is het profiel meer uitgesproken hol en bol, zonder platte profielstukken ertussen.

Het hang- en sluitwerk is eenvoudig. De goudkleurige klink mist een deurschild, deze heeft er zichtbaar wel gezeten. Onder de klink is een sleutelgat te zien, dat uit een gat in de houten deur bestaat.

25. Overzichtstekening van de zuidelijke wanden in voorkamer (links) en achterkamer (rechts).

Datering

Schouw met mantel en boezem

De schouw in de voorkamer is vrij diep. Vanaf de 19e eeuw worden de schouwen over het algemeen minder diep. Er wordt dan steeds meer met kachels gestookt, waarvoor geen diepe schouw nodig is. Het feit dat deze schouw zo diep is en voorzien van een (giet) ijzeren haardplaat met een 18e eeuwse profiel, maakt het aannemelijk dat deze schouw uit de 18e eeuw stamt.

Bij de bouw van deze kamer in de 17e eeuw zal deze waarschijnlijk ook al een schouw op deze plaats hebben gehad. Hoe deze schouw eruit zag is niet bekend.

De eenvoudige schoorsteenmantel van donkere marmer platen met twee gedecoreerde (prefab) consoles is typerend voor het midden of de tweede helft van de 19e eeuw (zie H4). In de salon is een zelfde schouw aanwezig, deze bestaat echter geheel uit licht marmer. De boezem is voorzien van stucwerk. De pilasters met korintisch kapiteel en het hoofdgestel zijn in neoclassicistische stijl. Terwijl de florale decoratie in het midden meer bij de Lodewijk XVI-stijl past.

De salon bevat bijna hetzelfde stucwerk op de boezem, de decoratie in het midden mist hier echter. Op deze plek hangt een spiegel. De stijlen waarin het stucwerk is aangebracht passen in de tweede helft van de 18e eeuw. Het plafond in de voorkamer is ook uitgevoerd met stucwerk decoraties in dezelfde stijl als de boezem. Dit stucwerk blijkt echter uit het einde van de 19e eeuw te komen. Er zijn aanwijzingen dat het een reconstructie van een oorspronkelijk 18e eeuw stucplafond betreft (zie H2.9). Gezien de nauwe aansluiting van het stucwerk van de boezem op het stucwerk van het plafond, is het waarschijnlijk dat het stucwerk op de boezem ook uit de 19e eeuw stamt. In de 19e eeuw waren veel neo-stijlen

populair. Vermoedelijk is hier sprake van een neo-stijl. Een gestucte boezem met pilasters en korintische kapitelen (en een spiegel ertussen, zoals in de salon) kwam veel voor in de 19e eeuw (zie H4.1).

Kortom, we hebben vermoedelijk te maken met een 18e eeuwse schouw die in de 19e eeuw een nieuwe mantel heeft gekregen en een reconstructie van het 18e eeuwse stucwerk op de boezem.

26. De marmeren schouw met console.

Deuren

De deuromlijsting in de achterkamer is van vóór de opdikking van de muur bij de plaatsing van de suitedeuren (vermoedelijk in de tweede kwart van de 19e eeuw). Het kozijn valt namelijk weg achter deze opdikking. De omlijsting in de voorkamer (beide kanten) kent net zo'n vlak, plat profiel als die in de achterkamer en zal dus ook van voor die tijd zijn.

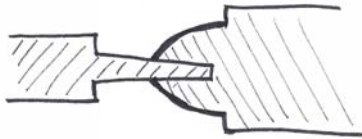
De omlijsting aan de kant van de salon is wel nog volledig

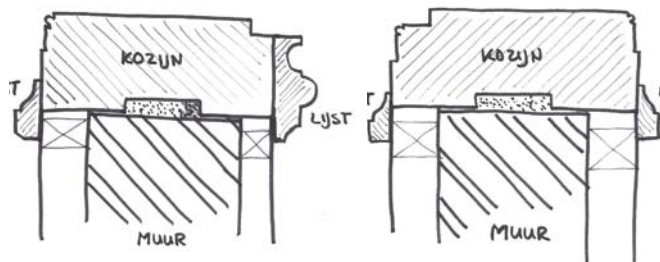
27. Het stucwerk op de boezem van de schouw.

zichtbaar en kent een uitgesproken hol en bol profiel. Dit soort profielen zijn ouder dan de strakke lijsten, die vanaf het begin van de 19e eeuw populair worden (OudeDeur 2015). De omlijstingen (op die aan de kant van de salon na) komen dus vermoedelijk uit de eerste kwart van de 19e eeuw.

Deuren met één of twee panelen komen pas vanaf de late 17e eeuw voor. Eerst alleen in buitenplaatsen, kastelen, etc, maar in de 18e en 19e eeuw ook in gewone huizen (Verschoor 2005). Bij panelen komt in het begin van de 19e eeuw het papagaaienbek-profiel, zoals bij de panelen in de deur, veel voor (Verschoor 2005). Dit zou de deuren in de eerste kwart van de 19e eeuw plaatsen. Vermoedelijk zijn de deuren en omlijstingen gelijktijdig geplaatst, wat beide onderdelen dateert in de eerste kwart van de 19e eeuw.

28. Schets van het papagaaienbek-profiel (een kwart ovaal) van de panelen in de deuren.

29. Schets van kozijn met omlijsting tussen achterkamer en salon (links) en tussen voorkamer en haardkamer (rechts).

30. Deur met omlijsting vanuit de voor-, achter- en haardkamer.

31. Deur met omlijsting vanuit de salon.

2.5 Westelijke wand (achtergevel)

Beschrijving

Deze wand is op enkele details en maten na hetzelfde als de oostelijke wand (de voorgevel): een rechthoekige wand met daarin twee vensters met zitjes eronder. De zitjes en vouwblinden kennen dezelfde detaillering als in de oostelijke wand. De vensters zijn iets anders en zullen hierna beschreven worden. De wand is bespannen met behang op jute en tengels. Het motief op het behang is hetzelfde als in de rest van de achterkamer. De wand is onderaan voorzien van een plint van 11cm hoog.

De vensters bevatten houten kozijnen en schuiframen met acht-ruits (3x2+1x2) ramen tot het plafond. Deze ramen zijn langer dan in de voorgevel, het plafond in deze ruimte is hoger. De ramen bevatten smalle horizontale roeden en een bredere, meer geprofileerde, verticale roede in het midden.

Ook hier volgen de vouwblinden de indeling van de ramen niet. De vouwblinden kennen dezelfde detaillering als in de voorgevel. De ovale gaten in de tweede en vierde vouwblinden kennen echter een andere tratering.

Datering

Vensters met vouwblinden

De vensters lijken veel op de vensters in de voorkamer. De ramen bestaan uit meer ruiten boven elkaar, omdat de ramen van de achterkamer hoger zijn. Een tweede verschil is de dikkere middenstijl van de ramen aan de achterkant. Dit is een kenmerk van empire-ramen. Deze ramen zijn daarmee te dateren aan het begin van de 19e eeuw.

De vouwblinden zijn hetzelfde als die in de voorkamer (en in de rest van het gebouw, zie H3). De vouwblinden

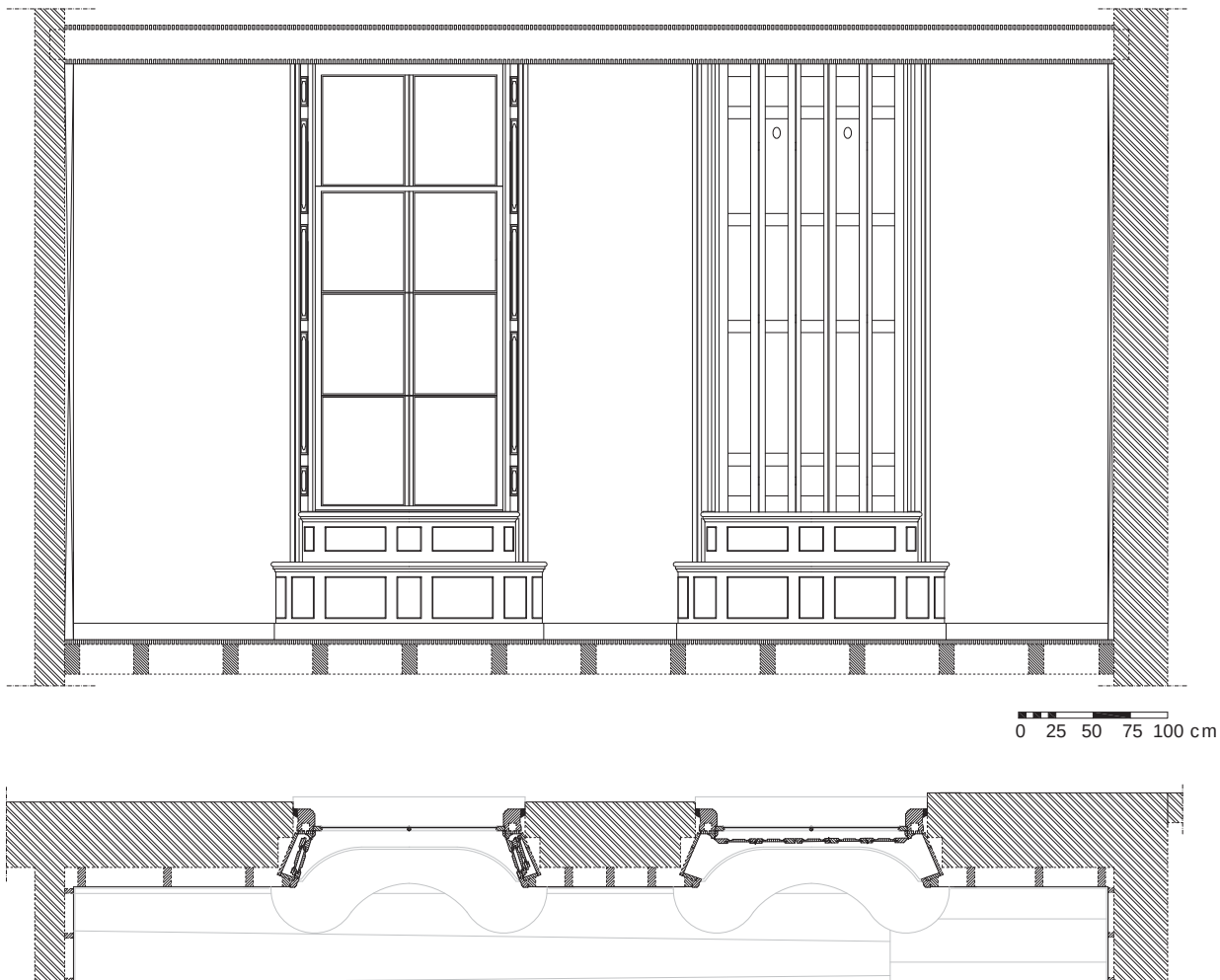
in de achterkamer zijn echter niet ingekort aan de onderkant, wat voor wel het geval is. Ook de kozijnen zijn hetzelfde gedetailleerd als aan de voorkant. De kozijnen en vouwblinden worden dan ook gedateerd in het begin van de 18e eeuw (zie H2.3)

Zitjes

De zitjes zijn hetzelfde als in de voorkamer en zijn waarschijnlijk gelijktijdig geplaatst. Ze worden gedateerd in de tweede kwart van de 19e eeuw (zie H2.3).

32. Overzichtsfoto van de westelijke wand.

33. Overzichtstekening van de westelijke wand.

34. Vensters van buiten.

2.6 Noordelijke wanden

Beschrijving voor en achterkamer

De noordelijke wanden van zowel de voor als de achterkamer bestaan uit rechthoekige wanden zonder bijzondere interieurelementen als vensters of schouwen. Beide wanden zijn bespannen met behang op jute en tengels. Tussen het behang en de jute zit in ieder geval in de voorkamer een laag kranten, waarschijnlijk is dit in de achterkamer ook het geval. Er zijn, voor zover zichtbaar, geen oudere lagen behang bewaard gebleven. Beide wanden zijn bij de vloer voorzien van een houten plint van 11cm hoog.

Het behang in de voorkamer is van papier en heeft een lichte, crème witte achtergrond met ietwat grillige verticale banen. Over deze achtergrond is een repeterend motief met groene blaadjes en blauwe

druiventrosjes te zien.

Het behang in de achterkamer is ook van papier en heeft een lichte, crème witte, effen achtergrond. Hierop is een repeterend patroon C- en S-krullen te zien, met daartussen soms een triage (ruitmotief) met rozetjes erin. Over deze krullerige vormen heen is een repeterend patroon te zien van bloemen in verschillende kleuren (donker rood, roze, geel, blauw en groenig) en blaadjes. De wand in de voorkamer is bij het plafond voorzien van een gouden plintje. Deze wand wordt verder bijna geheel gevuld met een Gobelin. Het behang loopt maar een klein stukje achter de Gobelin door.

Tegen de wand in de achterkamer staat een schoorsteenmantel. Deze staat echter los van de muur, op het vloerkleed en wordt dus gezien als een los meubelstuk dat verder niet beschreven zal worden in dit rapport.

Datering

Behang voorkamer

De Gobelin in de voorkamer komt uit 18e eeuw (Kolff 2003). Het papierbehang in de voorkamer is echter een stuk minder oud. Dit behang is op kranten van na de Tweede Wereldoorlog geplakt.

Behang achterkamer

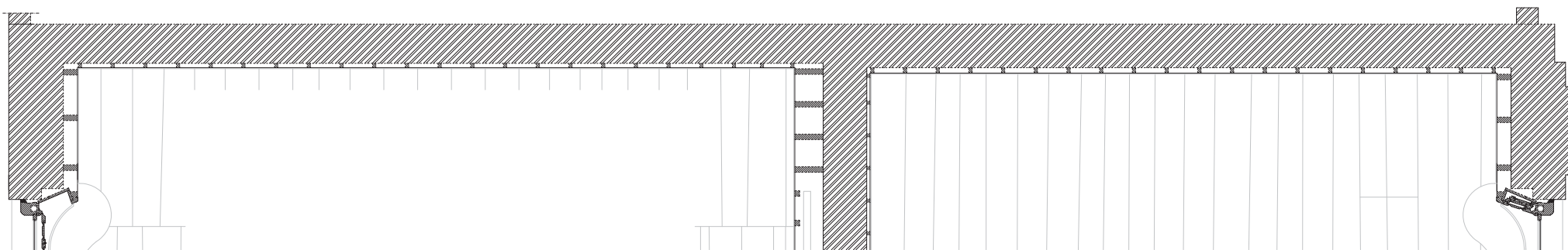
Het papierbehang in de achterkamer bevat neorococo motieven die in behang veel voorkomen tussen 1840 en 1875. Gezien het ontbreken van een afsluitende rand aan de boven- en onderkant hebben we hier waarschijnlijk echter niet te maken met een behang uit de 19e eeuw (Harmanni 2007). Het is waarschijnlijker dat het, net als in de voorkamer, om een behang uit de 20e eeuw gaat. In de wederopbouw periode waren bloemmotieven weer zeer populair in het traditionele interieur.

35. Overzichtsfoto noordelijke wand in achterkamer.

36. Overzichtsfoto noordelijke wand in voorkamer.

37. Overzichtstekening noordelijke wanden met achterkamer (links) en voorkamer (rechts), op de wanden is een uitvergroting van het behang in de betreffende ruimte weergegeven.

0 25 50 75 100 cm

2.7 Wanden tussen de kamers en suite

Beschrijving voor- en achterkamer

De muur tussen beide kamers en suite is voorzien van suitedeuren, waardoor een nauwe samenhang ontstaat tussen de wanden vanuit beide ruimtes. Vanuit de voorkamer gaat het hier om de westelijke wand en vanuit de achterkamer gaat het om de oostelijke wand. Zoals in H2.2 beschreven bestaat de wand tussen beide kamers uit een metselwerk wand, die met een houten stijl- en regelwerk aan de kant van de achterkamer is opgedikt zodat de suitedeuren in de wand in een rail weg kunnen schuiven.

Beide wanden zijn rechthoekig met (ongeveer) in het midden de suitedeuren. Beide wanden zijn bespannen met behang op jute en tengels. De motieven van de behangsels zijn hetzelfde als in de rest van de betreffende

suite. Beide wanden zijn bij de vloer voorzien van een houten plint van 11cm hoog. De wand in de voorkamer is bij het plafond voorzien van een gouden plintje.

De suitedeuren bestaan uit dubbele schuifdeuren met twee panelen per deur. De deuren liggen bijna in het vlak van de wand van de achterkamer en zijn vanuit de voorkamer zodoende in een nis gelegen. Deze nis is met hout bekleed, de panelen in deze nis volgen dezelfde verdeling als in de deuren en vormen zo samen een geheel. Het kozijn van de suitedeuren staat in beide ruimtes op een neut die iets hoger is dan de plint en kent een platte profilering met enkele fijne randjes.

Boven het kozijn van de suitedeuren is in beide ruimtes een soort kroonlijst geplaatst die naar boven breder wordt. In de voorkamer sluit deze aan op het plafond. In de achterkamer, die hoger is dan de voorkamer, eindigt deze kroonlijst in het luchtledige. Tussen de bovenkant

van de kroonlijst en het plafond zit een strook ongeveer 30cm waar behang zichtbaar is.

Datering voor- en achterkamer

Schuifdeuren

Vanaf ca. 1800 komen schuifdeuren in suites voor (daarvoor waren het draaideuren). In het begin waren dit dichte deuren en vanaf de 20e eeuw werden deze schuifdeuren voorzien van ruitjes (OudeDeur 2015). De schuifdeuren worden zodoende in de 19e eeuw gedateerd.

Om deze datering nader te specificeren moet gekeken worden naar de zitjes onder de vensters. Deze zijn in de voor- en achterkamer identiek. Vermoedelijk werden ze bij het aanbrengen van de schuifdeuren of daarna geplaatst om de voor- en achterkamer meer tot één geheel te maken. De zitjes werden in de tweede

38. Overzichtsfoto westelijke wand van de voorkamer.

39. Overzichtsfoto oostelijke wand van de achterkamer.

kwart van de 19e eeuw geplaatst (zie H3.5). Het is dus onwaarschijnlijk dat de schuifdeuren later werden geplaatst. Ze zullen dus waarschijnlijk ook uit de tweede kwart van de 19e eeuw dateren.

Een ander gegeven dat de plaatsing van de schuifdeuren in het begin van de 19e eeuw plaatst is de overeenkomst tussen de betimmerde nis van de schuifdeuren en de begin 19e eeuw geplaatste deuren naar de salon en haardkamer. De omlijstingen kennen dezelfde profilering.

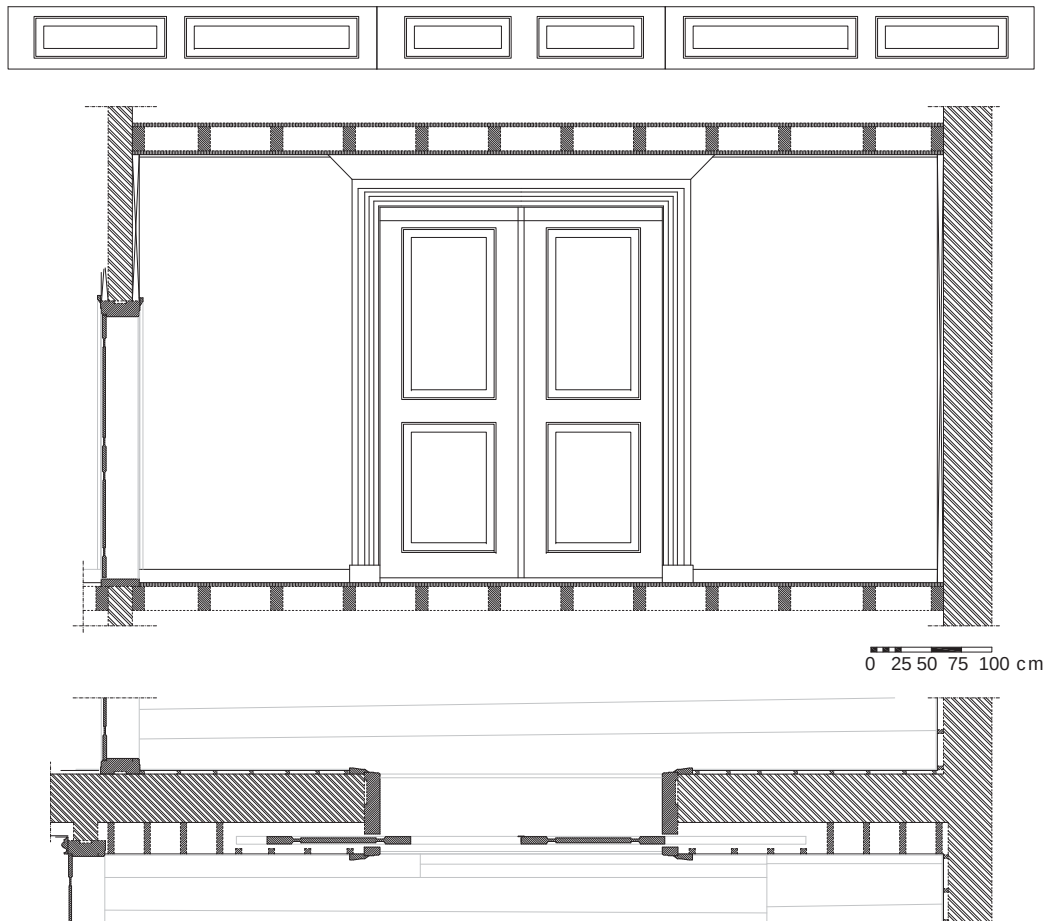
De panelen in de nis zijn net als de panelen in de deuren voorzien van een papagaaienbek profiel.

Deur hergebruikt?

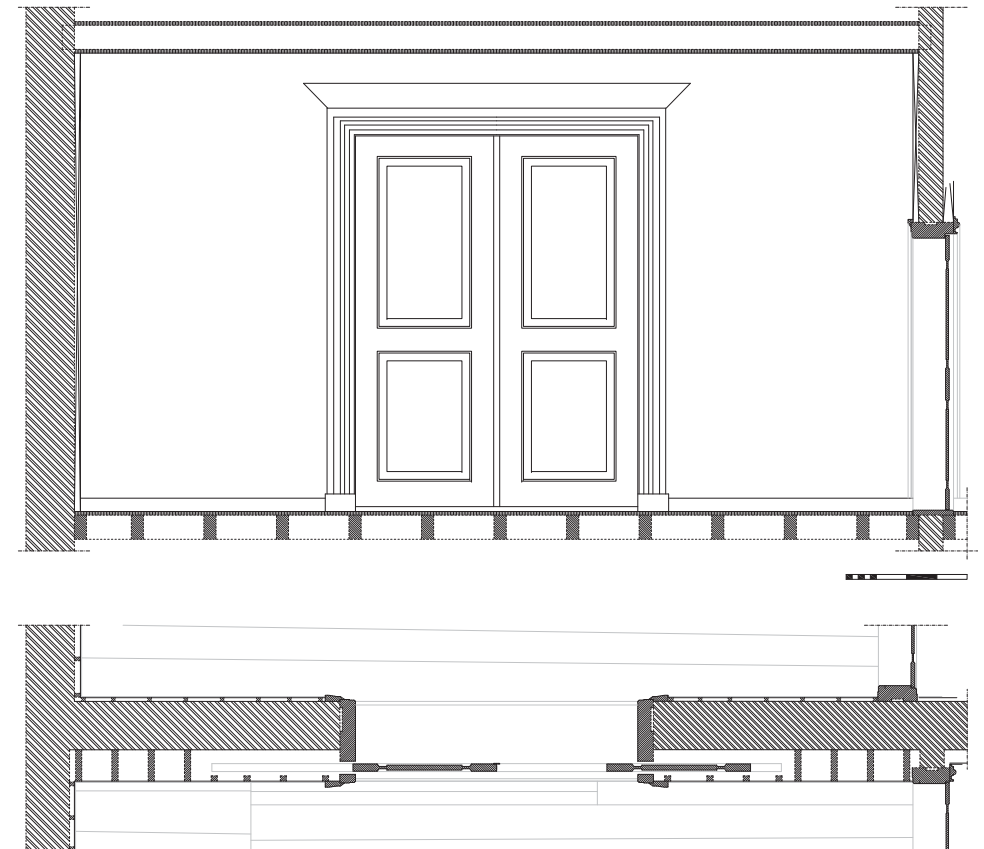
Opvallend is dat de panelen van de suitedeuren een ojief profiel hebben, terwijl de panelen van de nis een papegaaienbek profiel hebben. Dit strookt niet met elkaar. Daarnaast zijn de deuren op een wat vreemde manier geplaatst, ze lijken niet helemaal op hun plek. Er zijn details die niet lijken te kloppen (bv. hapjes uit de

betimmering op vreemde plekken).

Mogelijk waren het van oorsprong draaideuren die hier zijn hergebruikt als schuifdeuren. Er zijn echter geen directe sporen gevonden die wijzen op de aanpassing van draai- naar schuifdeuren (bv. scharnieren). De uiteinden van de deuren waren echter niet goed te onderzoeken. Nader onderzoek zou dit mogelijk uit kunnen wijzen.

40. Overzichtstekening westelijke wand van de voorkamer.

41. Overzichtstekening oostelijke wand van de achterkamer.

2.8 Vloeren

Beschrijving voorkamer

De vloer van de voorkamer bestaat uit houten planken die bruin geschilderd zijn. De vloerplanken zijn redelijk breed, 22-28cm breed (gemiddeld 27cm). Sommige planken lopen iets taps toe. De spijkerlijnen lopen op onregelmatige afstanden van elkaar haaks op de voorgevel. De vloerplanken liggen dus evenwijdig aan de voorgevel. De vloerplanken zijn bijna overal kamerbreed. In het midden van de ruimte ligt een groot kleed, onder dit kleed is de vloer minder (vaak) geschilderd.

De vloer is in de basis rechthoekig. De vloer loopt onder de zitjes onder de vensters door. Ook ter plaatse van de haard is een uitzondering. Op de vloer bij de haard ligt een zwarte, ijzeren haardplaat. De hoeken zijn geprofileerd met een ojief vorm. De houten vloer is hier ook iets afwijkend, alsof er vroeger een grotere haardplaat gelegen heeft.

Beschrijving achterkamer

Ook de vloer van de achterkamer is voorzien van bruin geschilderde, houten vloerplanken (kamerbreed). Het betreft hier kop en staart delen, wat betekent dat de planken taps toe lopen en om en om gelegd zijn. De spijkerlijnen bevinden zich ook hier op onregelmatige afstanden en de vloerplanken liggen evenwijdig aan de achtergevel.

Op de vloer ligt een groot vloerkleed. Onder het vloerkleed zijn de vloerplanken niet of minder vaak geschilderd. Er is geschilderd tot een eindje onder het vloerkleed.

De vloer bestaat uit een rechthoek, ook hier loopt de vloer onder de zitjes onder de vensters door.

Datering voorkamer

Bij de schouw is een afwijking in de vloer te zien. Het lijkt of hier een rechthoekige haardplaat gelegen heeft, voordat de haardplaat uit de 18e eeuw geplaatst werd. Mogelijk stamt de vloer nog uit de bouwtijd van deze kamer, de 17e eeuw.

Datering achterkamer

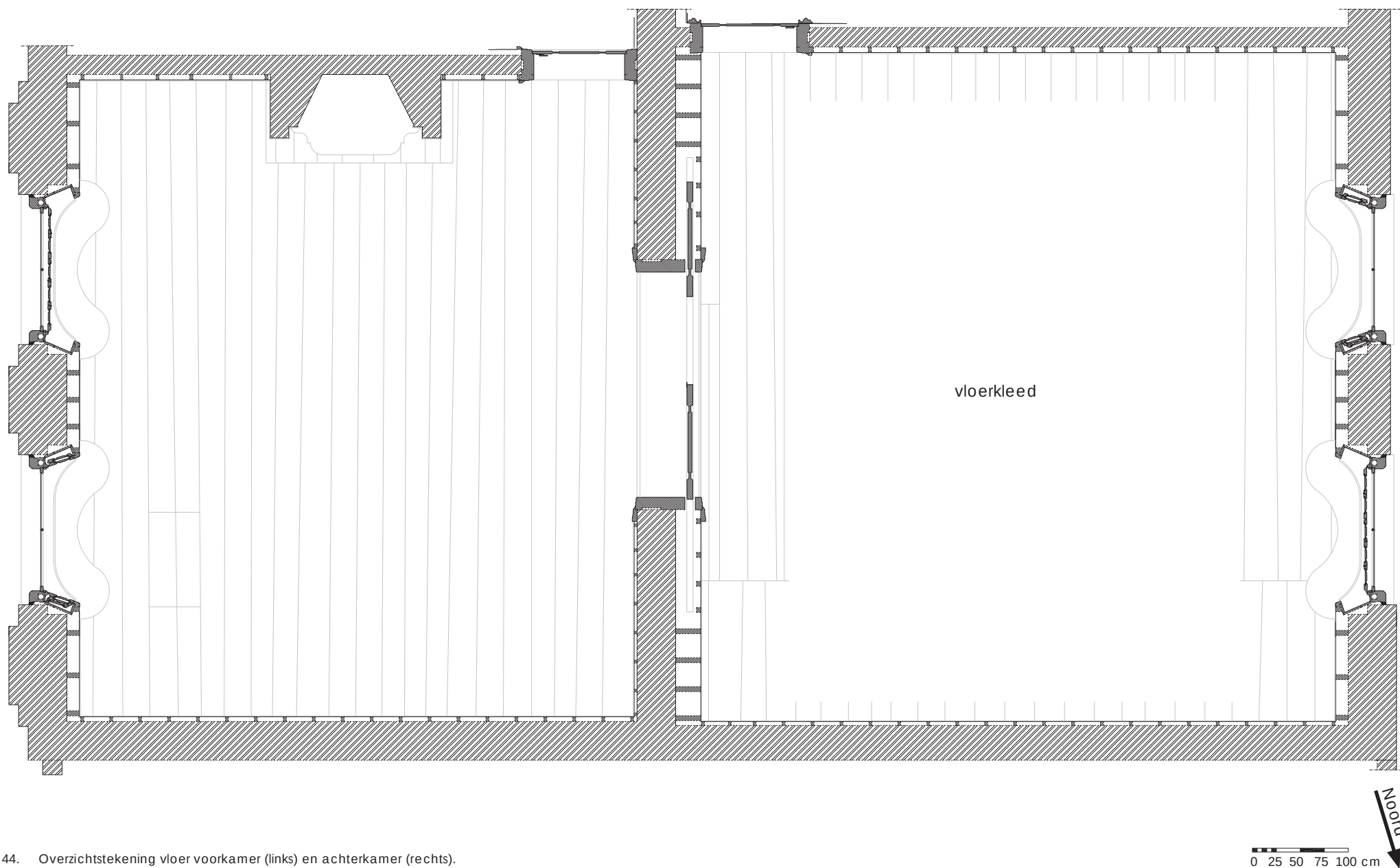
De vloer in de achterkamer heeft weinig afwijkingen waaraan deze gedateerd kan worden. Qua afmetingen lijken deze planken uit dezelfde tijd als die in de voorkamer te komen. Mogelijk zijn ze zelfs nog ouder, uit de bouwtijd van de achterkamer (15e eeuw).

42. Afwijkingen in de vloer van de voorkamer.

43. Kop- en staartdelen in de achterkamer.

44. Overzichtstekening vloer voorkamer (links) en achterkamer (rechts).

2.9 Plafonds

Beschrijving voorkamer

Het plafond van de voorkamer is voorzien van stucwerk op steengaas. Langs de randen van het plafond is een niet geprofileerde plintlijst van ca. 15cm breed te zien. De plintlijst volgt de wanden en de uitkragende kroonlijst van de suitedeuren. De uitkraging van de boezem van de schouw wordt niet gevolgd, hier wordt de plintlijst onderbroken.

In het midden is een rechthoekig kader in stuc te zien. De randen hiervan zijn sterk geprofileerd met bollingen in verschillende maten. De binnenste randen lopen in de hoeken uit tot een floraal vaasmotief. In het midden van deze omkaderde rechthoek is een rozet van bladeren te zien, waar in het midden een kroonluchter hangt. Om dit rozet heen is een krans met bladeren, rozen en druiventrossen in stucwerk te zien.

Beschrijving achterkamer

Het plafond van de achterkamer is soberder dan dat van de voorkamer. Het stucplafond is rondom voorzien van een band van ca. 15cm breed, deze wordt nergens onderbroken. In het midden van de ruimte is een kroonluchter opgehangen aan een klein floraal stucelement. De maat van dit element staat echter niet in verhouding tot de ruimte.

In het plafond zijn diverse scheurtjes en oneffenheden te zien. Hierin is echter geen patroon te ontdekken dat de mogelijke vorm van een eerder stucplafond aanduidt.

45. Detail plafond achterkamer.

46. Stukken stucwerk in de kelder.

47. Detail plafond voorkamer.

48. Overzichtsfoto plafond achterkamer.

49. Stuc op steengaas in de voorkamer.

50. Overzichtsfoto plafond voorkamer.

Datering voorkamer

Het plafond is op steengaas bevestigd. Steengaas komt voor vanaf ca. 1880 (Stenvert 2009). De vormen van het stucwerk op het plafond doen denken aan de Lodewijk XVI-stijl / het neoclassicisme. De repeterende vormen doen vermoeden dat het om prefab stucelementen kan gaan.

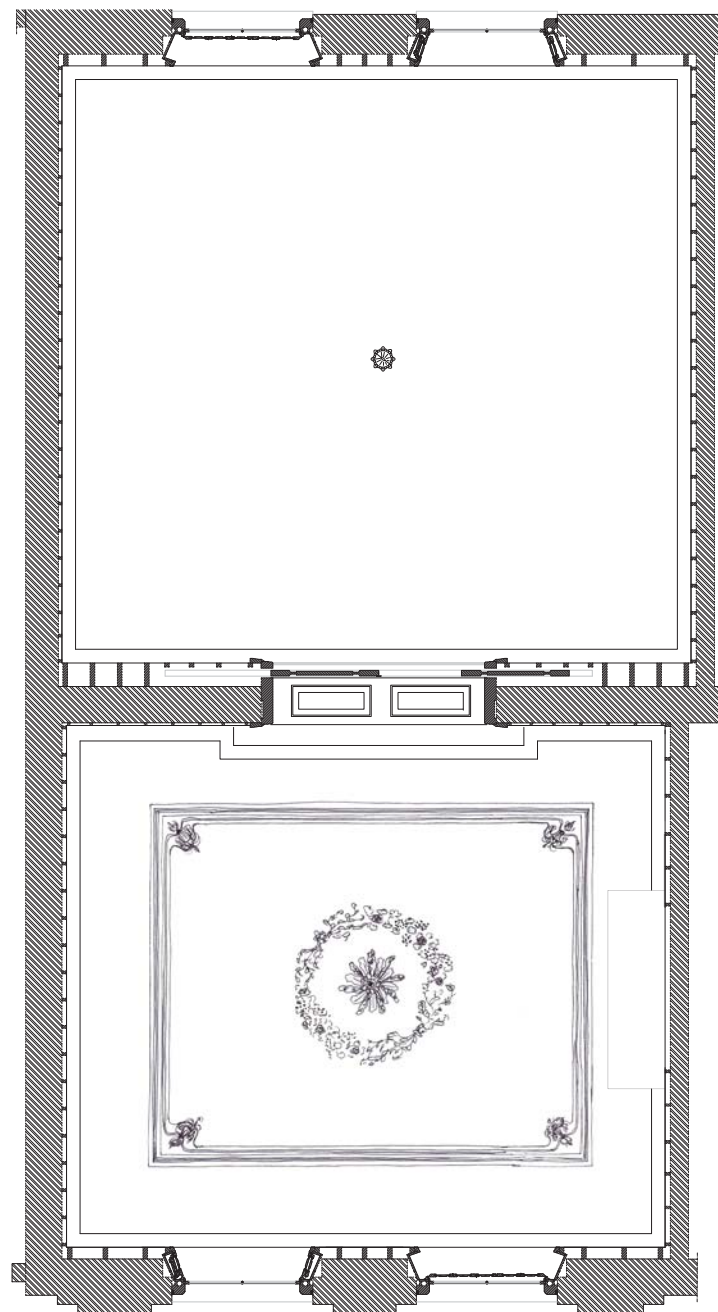
In de kelder van het huis ligt een stucplafond in stukken opgeslagen. Het riet waarop dit stucwerk bevestigd was is her en der nog te zien. De vormen lijken precies hetzelfde te zijn als in de voorkamer. Vermoedelijk is het oorspronkelijke 18e eeuwse stucplafond (op riet) eind 19e eeuw naar beneden gekomen en heeft men een reconstructie van dit plafond op steengaas gemaakt.

Datering achterkamer

Het is niet bekend op welke drager het stucplafond in de achterkamer is bevestigd. Er zijn ook weinig andere aanknopingspunten om dit plafond mee te dateren.

Het plafond dat er nu zit past niet bij de ruimte. Het is vrijwel zeker dat hier oorspronkelijk een ander (stuc) plafond gezeten heeft. Hoe dit stucplafond eruit gezien heeft is niet bekend.

Het huidige plafond lijkt een goedkope oplossing om een beschadigd of naar beneden gekomen plafond te herstellen. Eind 19e eeuw werd men in de voorkamer met hetzelfde probleem geconfronteerd. Toen werd besloten een reconstructie te maken op steengaas. Het plafond in de achterkamer is waarschijnlijk later vergaan en men heeft toen besloten om het (mogelijk wegens geldgebrek) op deze manier op te lossen. Dit plafond zou dan uit de 20e eeuw kunnen stammen.

51. Overzichtstekening plafond.

0 25 50 75 100 cm

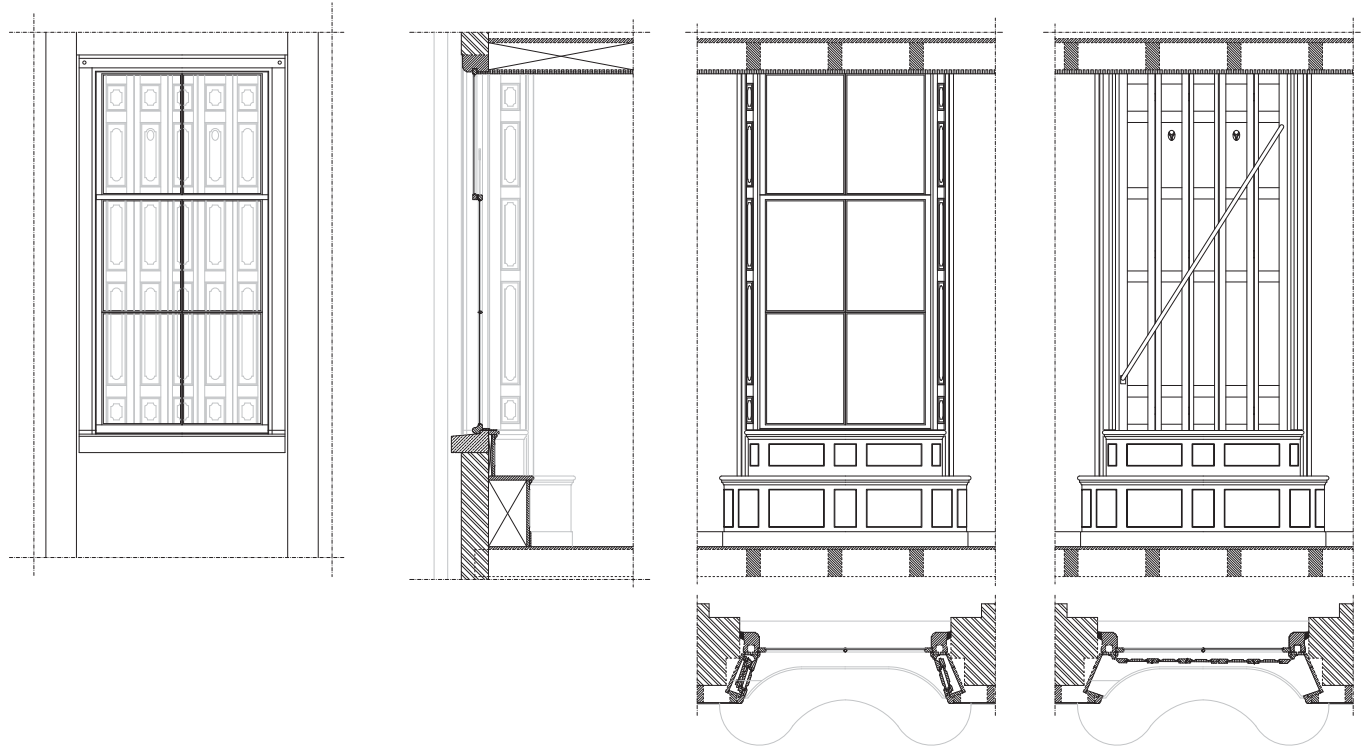
Venster in detail

In de voorkamer zijn twee identieke vensters met vouwblinden en zitjes aanwezig. In dit hoofdstuk wordt hier nader op ingegaan.

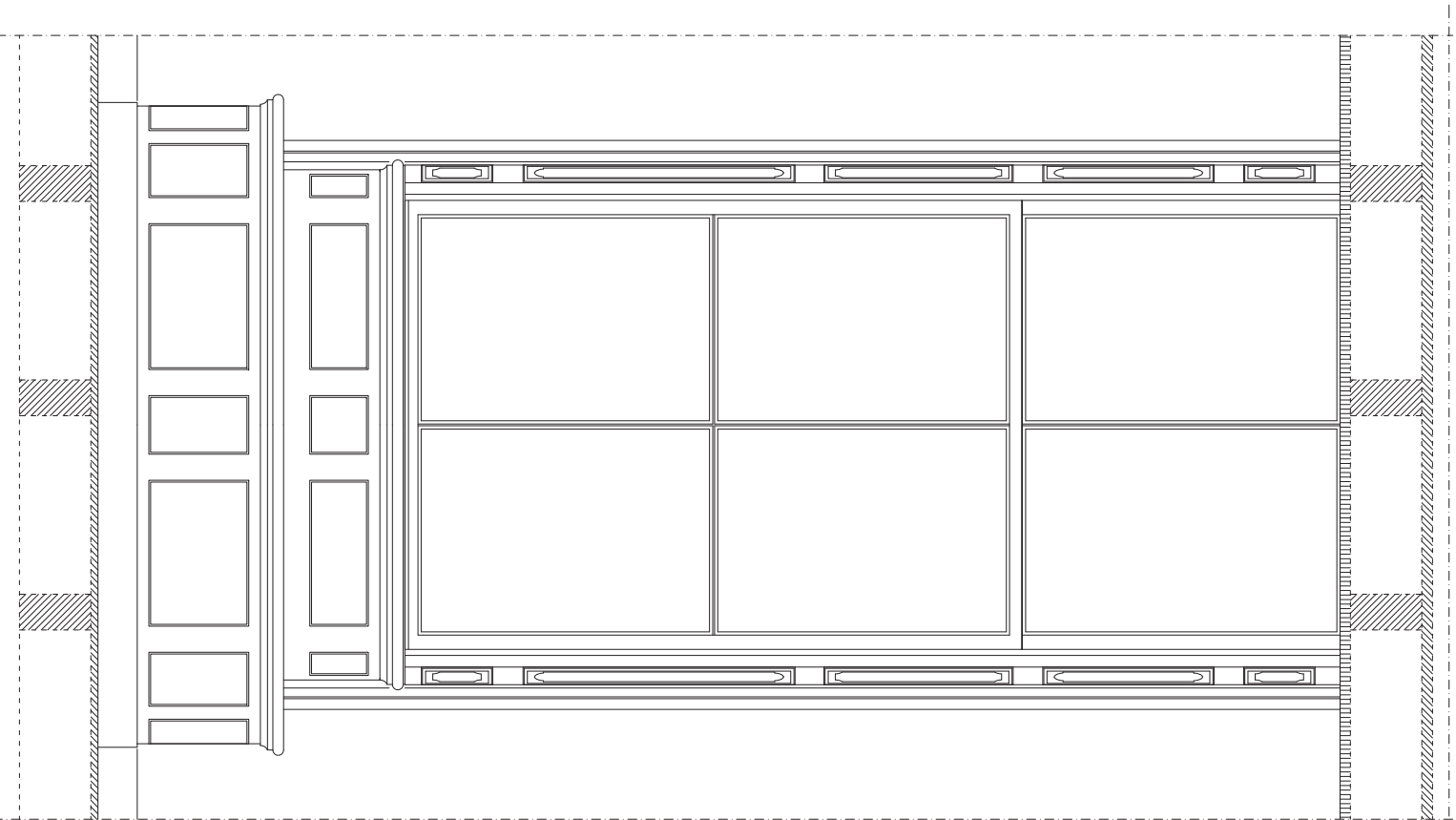
Elke element vinden we niet alleen in de voorkamer, maar ook op ander plaatsen in het huis. Voor een overzicht waar deze elementen nog meer in het huis voorkomen wordt verwezen naar H1.4.

In de komende paragrafen zal blijken dat de vensters met vouwblinden en zitjes in de voorkamer twee bouwfases kennen. Het raamkozijn en de vouwblinden zijn gelijktijdig geplaatst, in het begin van de 18e eeuw. En bij het vervangen van de ramen, in de tweede kwart van de 19e eeuw, zijn ook de zitjes geplaatst.

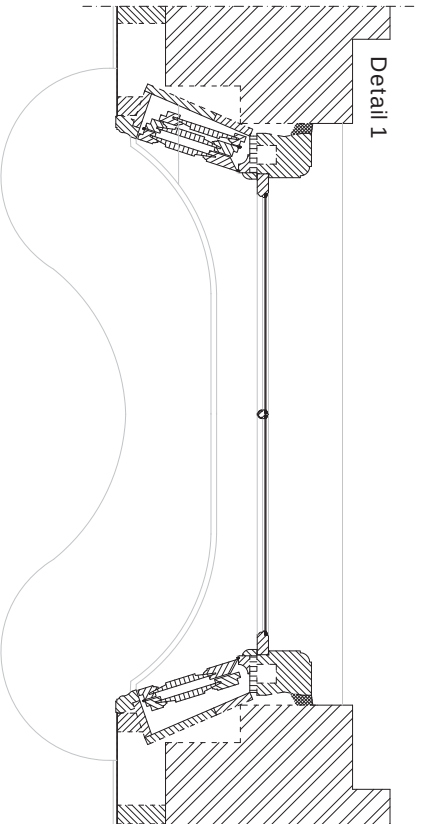
Elk element wordt in de komende paragrafen afzonderlijk beschreven en gedateerd. Maar eerst volgen enkele tekeningen van het geheel (met uitvouwbladen op A3-formaat).

52. Overzicht van tekeningen van het venster. Op de komende pagina's zijn deze tekeningen groter te zien.

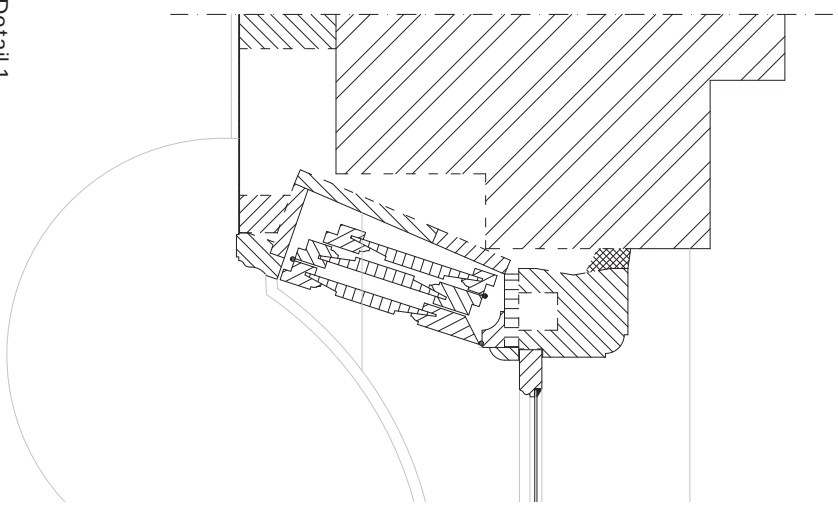
Aanzicht venster, van binnenuit, met luiken open.

Detail 1

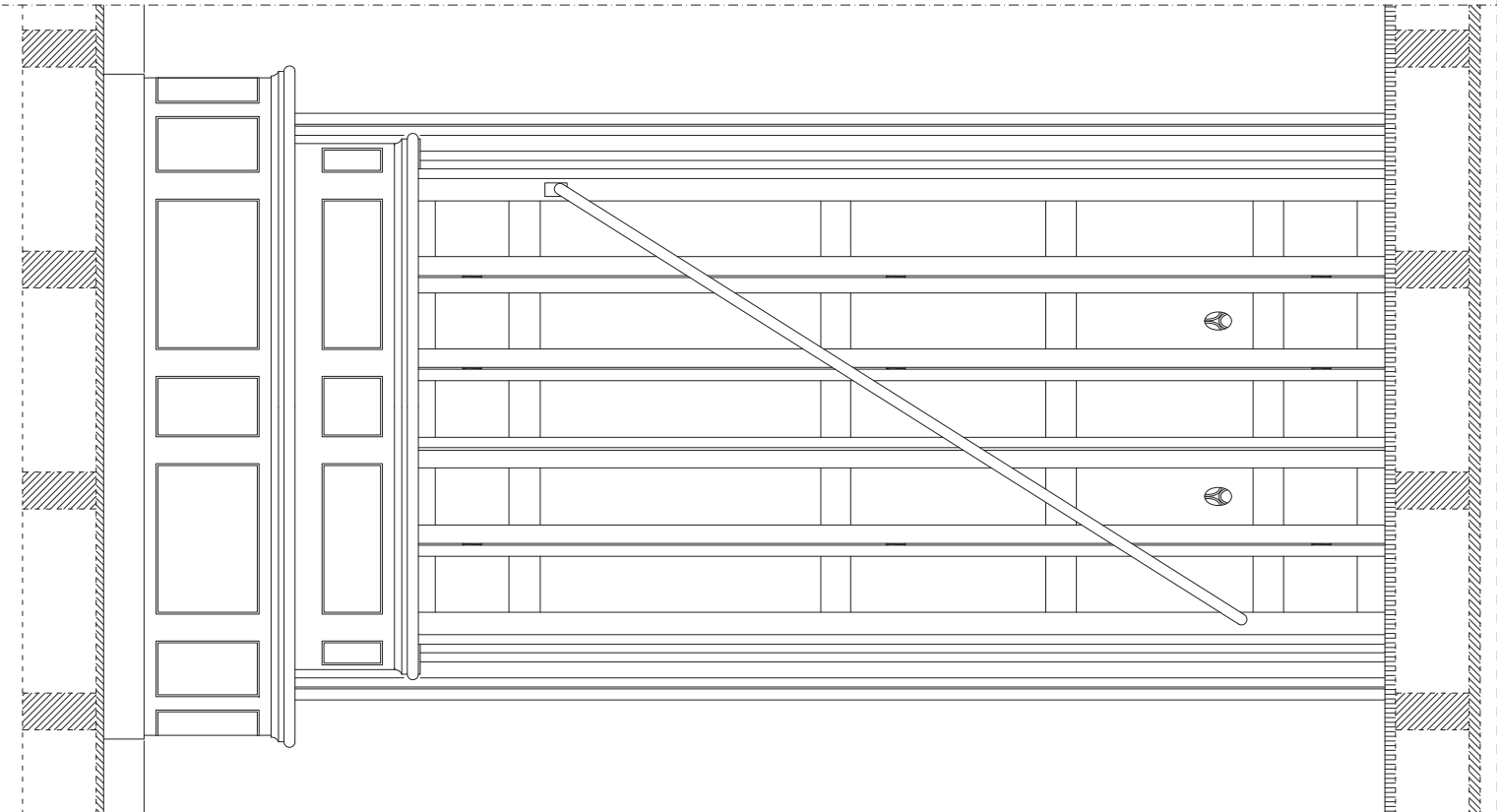
Dwarsdoorsnede, met luiken open.

0 10 20 30 40 cm

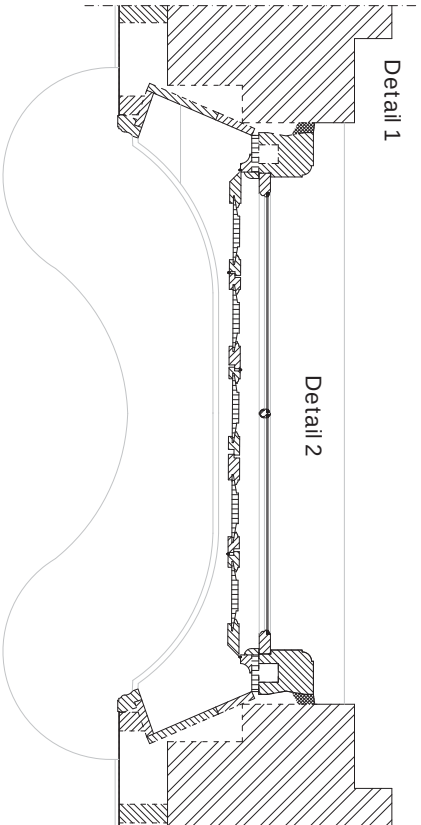

Detail 1.

0 10 20 30 40 cm

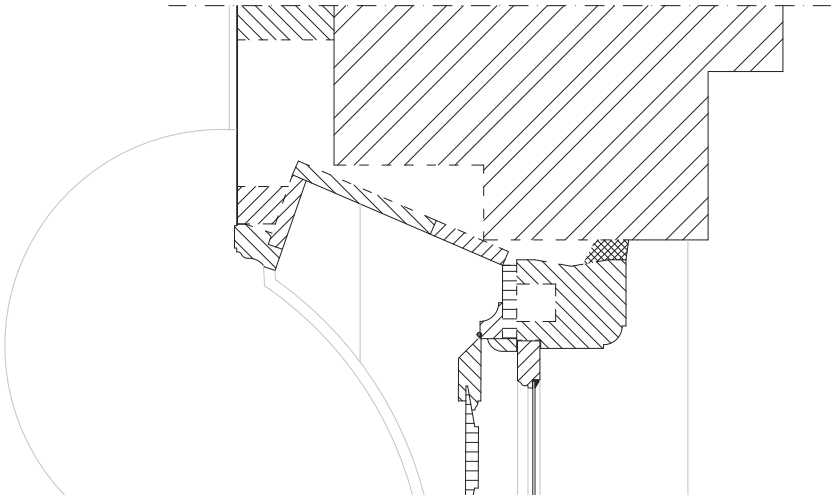

Aanzicht venster, van binnenuit, met luiken dicht.

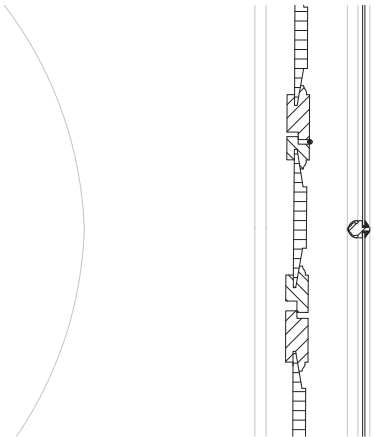

Dwaarsdoorsnede, met luiken dicht.

0 10 20 30 40 cm

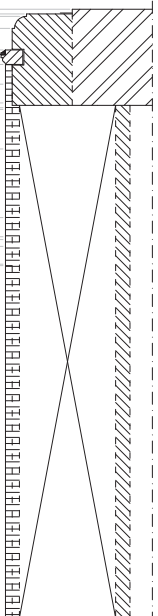
Detail 1.

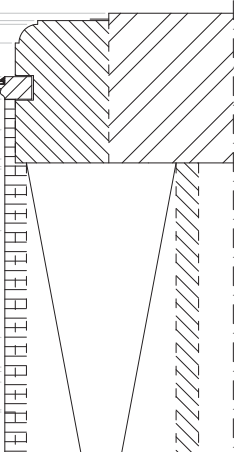
Detail 2.

0 10 20 30 40 cm

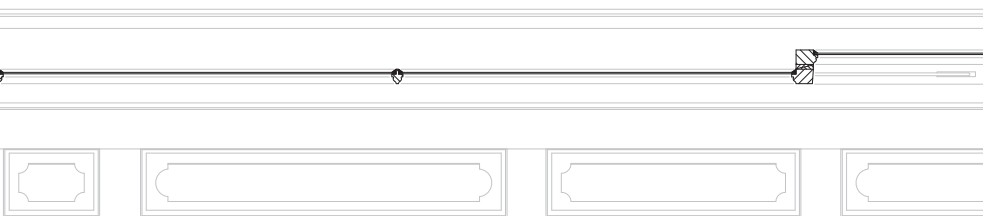
Detail 1

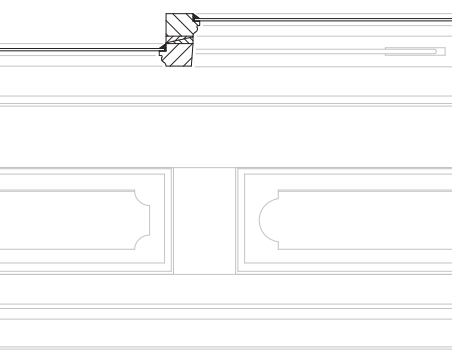
Detail 1.

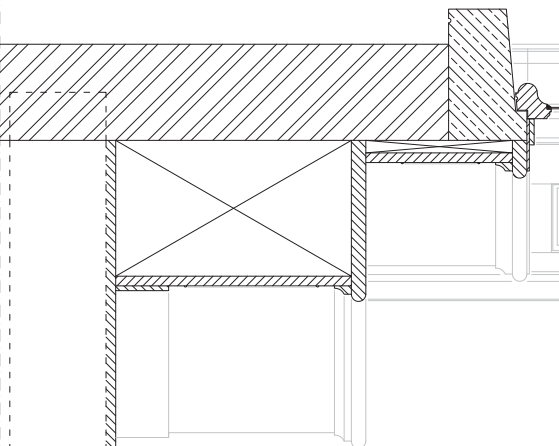
Detail 2

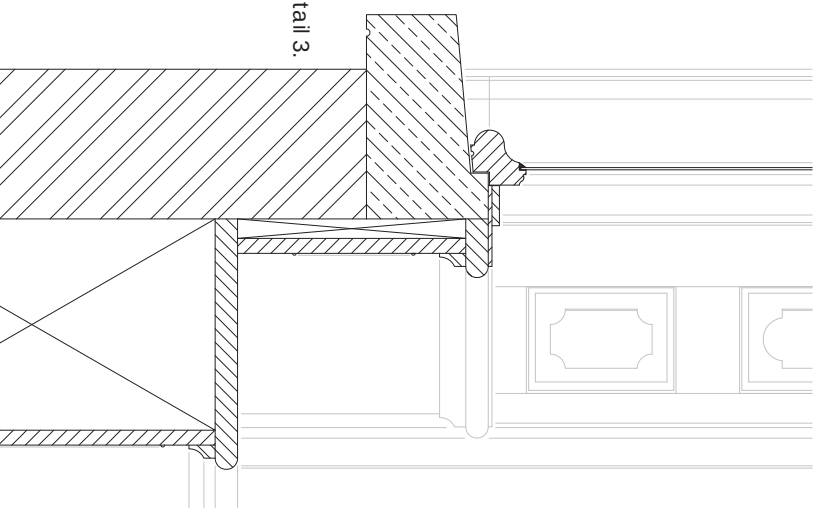
Detail 2.

Detail 3

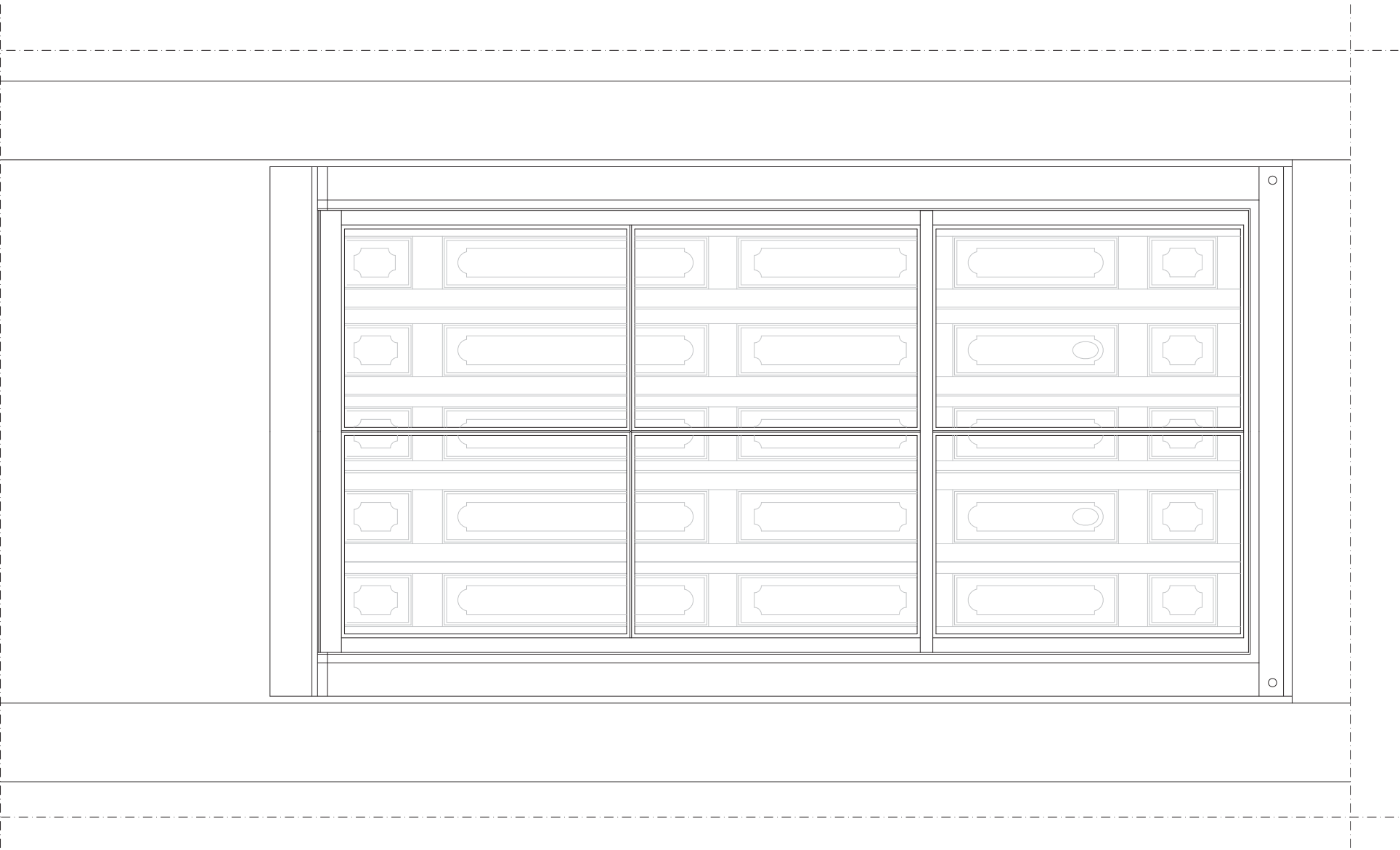

Detail 3.

Langsdoorsnede.

0 10 20 30 40 cm

Aanzicht venster, van buitenaf, met luiken dicht.

3.2 Venster

De vensters bestaan uit een kozijn met daarin een vast bovenraam en een beweegbaar onderraam.

Kozijn

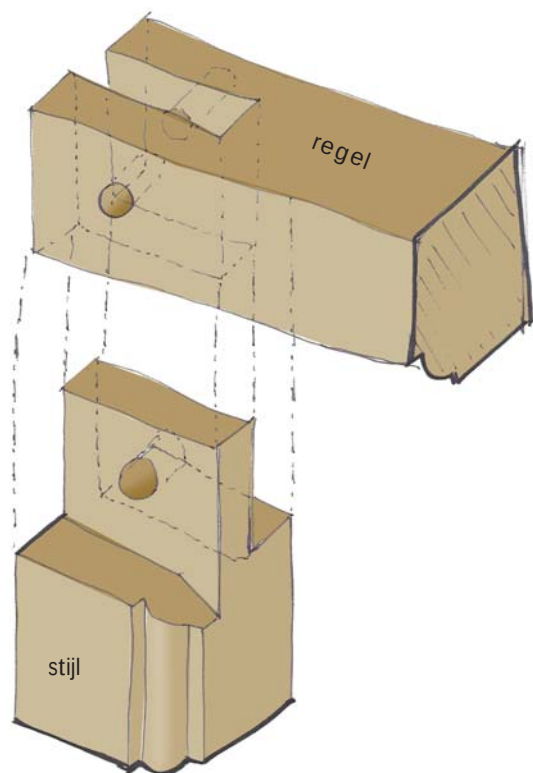
Het kozijn bestaat uit twee houten stijlen die op een natuurstenen onderdorpel staan. Bovenin is een houten regel met de twee stijlen verbonden met een pen-gat-verbinding. De stijlen en regel zijn aan de buitenkant voorzien van een duivenjager profiel. De ramen zitten vrij ruim in de gevelopening, aan beide kanten is een kier van een paar centimeter dichtgezet met mortel. Het grootste deel van de mortel is los gekrompen, waardoor

men vanuit de blindenkasten door een kier naar buiten kan kijken. Een ander opmerkelijk feit is dat de kozijnen geen oren hebben. Zoals in H2.3 vermeld, zijn de kozijnen vermoedelijk later in de gevel geplaatst.

In de kozijnstijl is een holle ruimte opgenomen waar de gewichten van het schuifraam in hangen. Er zijn twee manieren om deze holle ruimte (de gewichtkoker) te creëren. De kozijnstijl kan uit meerder houten delen om de gewichtkoker heen bestaan, of de kozijnstijl kan een massief stuk hout zijn waarin een holle koker is uitgehakt. In dit geval wordt de gewichtkoker aan de binnenkant afgedekt met een belegstuk (Stenvert, et al. 2007).

Bij dit kozijn lijkt het laatste het geval te zijn. Er zijn geen naden gevonden die er op wijzen dat de kozijnstijl uit losse delen zou bestaan. Om hier zekerheid over te verkrijgen zou het belegstuk weggehaald moeten worden om de inwendige constructie van de kozijnstijl te onderzoeken. Dit was echter niet eenvoudig mogelijk omdat tegen het belegstuk een lat is gespijkerd, waaraan de scharnieren van de vouwblinden zijn bevestigd.

De gewichten in de gewichtkoker hangen aan een raamkoord dat over een katrol loopt en aan het schuifraam is bevestigd. Dit gewicht maakt het mogelijk om het raam met relatief weinig kracht te openen en

53. Aansluiting kozijnstijl op kozijnregel met pen-gat-verbinding.

54. Aansluiting van kozijnstijl op onderdorpel.

55. Binnenkant kozijn, met open luiken (boven) en dichte (onder).

sluiten. Als beveiliging kan het schuifraam aan het kozijn vast gezet worden door middel van een raampen die door het raam in het kozijn steekt.

Raam

Het houten schuifraam kent een zes-ruits indeling, met onder een 2x2 beweegbaar deel en boven een 1x2 vast deel. Het bovenraam is rondom in een houten profiel gevat van ongeveer 5cm breed. Het raam wordt door midden gedeeld door een verticale roede met een zeer slank profiel van ongeveer 2cm. Aan de binnenkant is overal hetzelfde ojiefprofiel te zien. Het enkele glas is vanaf de buitenkant geplaatst en afgewerkt met

56. Ramen van buiten.

stopverf, wat voor een schuin profiel zorgt.

Het schuifbare onderraam is aan de zijkanten en bovenkant in een profiel van ongeveer 5cm gevat, vergelijkbaar met het bovenraam. De onderdorpel kent een andere profilering en is een stuk forser. Hier is sprake van een profiel dat vanaf het glas begint als ojief, maar dan een half ronde vorm heeft en met een klein randje aan de onderkant afgesloten wordt. De onderdorpel van het raam sluit direct aan op de natuursteen onderdorpel van het kozijn. Er zit geen houten onderdorpel van het kozijn tussen.

Dit raam is zowel horizontaal als verticaal verdeeld door

57. Profiel binnen (boven) en buiten (onder).

dezelfde roeden als het bovenraam. Het ojiefprofiel aan de binnenkant van het bovenraam is bij het onderraam ook rondom te zien. Van buiten is een schuine rand stopverf te zien.

Datering

Het kozijn wordt gedateerd aan het begin van de 18e eeuw, waarschijnlijk met de verbouwing van 1717. Schuiframen (en dus ook de kozijnen die daar bij horen) komen in Nederland rond 1680 voor het eerst voor (Stenvert, et al. 2007). Aanvankelijk worden de kozijnstijlen uit meerdere delen rond de gewichtkoker vervaardigd. Vanaf het begin van de 18e eeuw worden massieve kozijnstijlen steeds gebruikelijker. Huis Groeneveld te Baarn (1710) is een van de eerste plekken waar deze constructie voor zo ver bekend werd toegepast (Boot 1981), zie H4.5. Het lijkt er op dat de kozijnstijlen in Oldengaerde massief zijn en dus op zijn vroegst uit 1710 kunnen dateren.

Ook de vermoedelijke roedeverdeling in de oorspronkelijke ramen van vijf ruitjes op een rij wordt in het begin van de 18e eeuw gedateerd (zie H3.4).

De ramen, zowel onder als boven, worden gedateerd aan het begin van de 19e eeuw. Vanaf toen konden ruiten van het formaat dat hier aanwezig is geproduceerd en geplaatst worden. Waarschijnlijk dateren de ramen van vlak na 1825. Zoals in H2.3 vermeld, werd toen de keuken verplaatst en kreeg de oude keuken dezelfde ramen als de voorkamer.

3.3 Vouwblinden

Vormgeving

Er zijn vijf vouwblinden, elke vouwblinde heeft vijf panelen boven elkaar. De verhoudingen van de panelen zijn van boven naar beneden als volgt: 1-2-2-3-1. Dit is een ongebruikelijke verdeling. Meestal is deze verdeling symmetrisch, zoals 1-3-1-3-1 of 1-2-3-2-1 (zie H4).

De vouwblinden kennen een rijke kant en een sobere kant. Wanneer de vouwblinden gesloten zijn is de rijke kant vanaf buiten te zien. De stijlen en regels zijn hier naar het paneel toe van een olijfprofiel voorzien. Het paneel bestaat uit een bossing (de schuine randen) en het kussen (in het midden). De kussens zijn om en om voorzien van ingesnoerde hoeken, dan wel een bolling aan de boven- en onderkant.

Aan de binnenkant is de sobere kant zichtbaar. Hier zijn de stijlen en regels niet van een profiel voorzien en zijn de panelen eveneens recht, zonder decoratieve profielen. Wanneer de vouwblinden gesloten zijn is het donker in

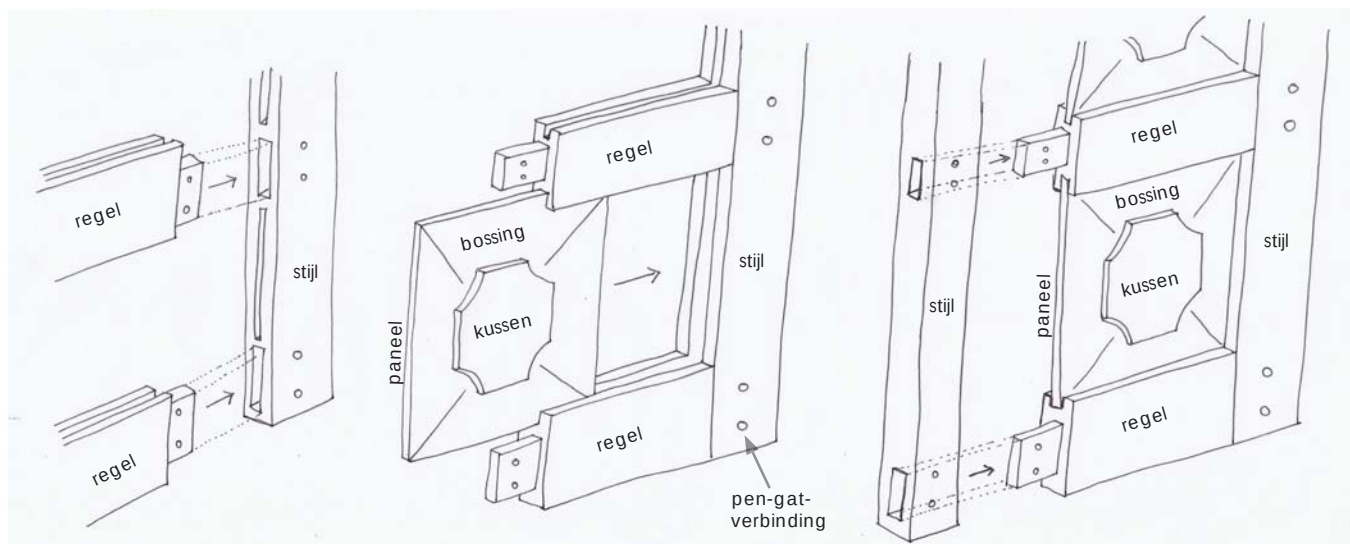
de kamer en is de decoratie niet nodig, vandaar dat deze kant van de vouwblinden enkel praktisch is. Boven in de tweede en vierde vouwblinde zit een klein ovaal gat met een tracering bestaande uit drie C-en. Door dit kleine gat komt een klein beetje licht binnen, zodat men 's ochtends in de donkere kamer de weg naar de vouwblinden kan vinden om deze te openen (Jehee 2010).

Opbouw

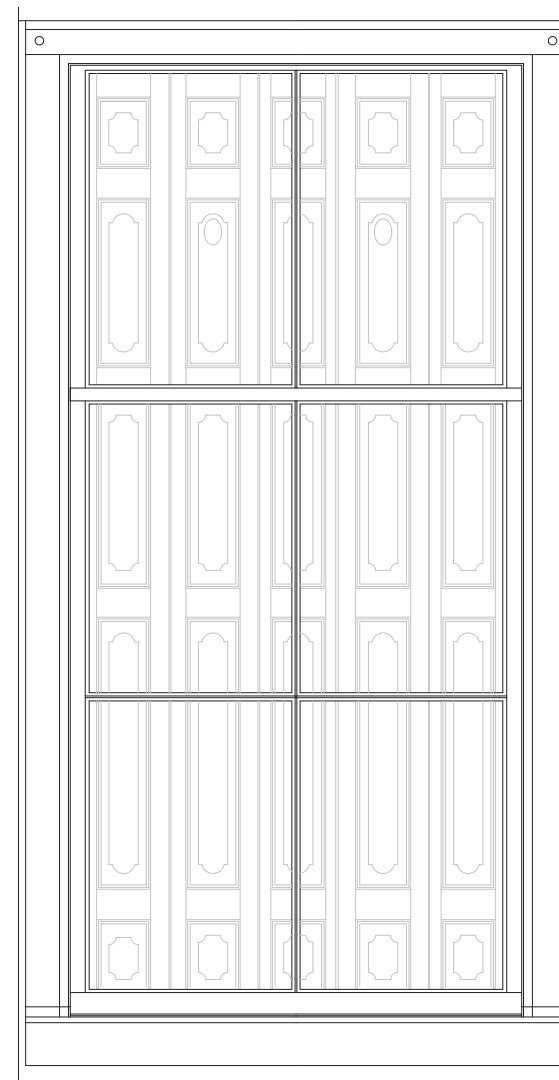
De houten vouwblinden zijn opgebouwd uit een stijl en regelwerk met panelen erin. De stijlen en regels zijn met elkaar verbonden door pen-gat-verbindingen. De panelen zitten in de stijlen en regels geschoven met een taps toelopende kant. De gleuf in de stijlen en regels is iets ruimer dan het paneel, zodat het hout nog kan werken zonder dat er problemen ontstaan.

Scharnieren en sluitboom

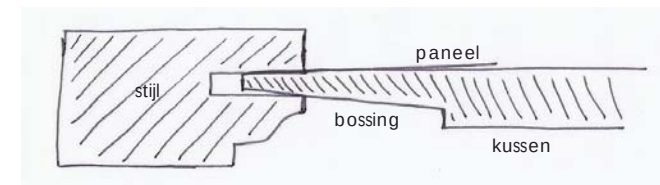
De scharnieren waarmee de vouwblinden aan de lat op het kozijn zijn vastgezet steken recht in de lat. In de

58. Schematisch weergave van de constructie van de vouwblinden.

59. Buitenaanzicht van venster met vouwblinden.

60. Schetsdetail van de verbinding tussen stijl en paneel.

lat is een holling uitgespaard waar het scharnier deels in wegvalt. Aan de andere kant zijn ze aan de schuine kant van de eerste vouwblinde genageld. Deze heeft een schuine kant, omdat de vouwblinden anders niet ver genoeg in de blindenkasten zouden kunnen draaien. De scharnieren tussen de vouwblinden zijn een soort bochtscharnieren. De vouwblinden zijn hier om en om van een hoekprofiel voorzien zodat ze goed op elkaar aansluiten zonder kieren ertussen.

De vouwblinden kunnen onderaan met een haakje aan elkaar vast gemaakt worden wanneer ze opgevouwen zijn. Zonder dit haakje zouden de vouwblinde vast komen te zitten in de blindenkasten, doordat ze te ver uit elkaar gaan (dit is gebaseerd op de ervaring tijdens het onderzoeken van de vouwblinden).

Als de vouwblinden gesloten zijn kunnen ze vergrendeld worden met een sluitboom. Deze sluitboom bestaat uit een ijzeren strip die diagonaal over de vouwblinden loopt. De strip hangt in open toestand bovenaan de meest rechter vouwblinde en is bevestigd aan de rechter stijl. Onder aan de linker stijl van de linker vouwblinde is een ijzeren plaatje met een holling te zien. Het knopje

aan de sluitboom kan hierin bevestigd worden.

De sluitboom dient enerzijds om te zorgen dat de vouwblinden helemaal dichtblijven, anderzijds is het ook een extra beveiliging (RCE 2013).

Blindenkasten

Wanneer de vouwblinden open zijn vallen ze weg in de blindenkasten aan weerszijde van het venster. De rijke kant van de middelste panelen vormt de afsluiting van de blindenkasten, waardoor de decoratieve profielen vanuit de kamer zichtbaar zijn. De blindenkasten zijn op de hoek naar de wand afgewerkt met een profiellijst.

De blindenkasten zijn iets schuin in de muur geplaatst. Zo komt het daglicht breder de kamer binnen en zijn de vouwblinden makkelijker weg te werken in de muur. Desalniettemin moest de muur iets worden opgedikt om de lengte van de vouwblinden kwijt te kunnen. Tussen de muur en het behang zit ca. 13 cm spouw waarin een stijl en regelwerk is opgenomen waar het behang op is bevestigd.

Ingekort

De vouwblinden zijn aan de onderkant ingekort. De pen-gat-verbindingen zijn hier doorgezaagd. Hier zijn

meerdere verklaringen voor mogelijk.

Het kan zijn dat de vouwblinden oorspronkelijk van elders komen en hier hergebruikt zijn, maar dat ze iets te lang waren. In de achterkamer zitten echter vouwblinden met dezelfde bijzondere verdeling van panelen (1-2-2-3-1), maar deze zijn 30cm langer. De vouwblinden aan de voorkant zijn slechts 2,5cm ingekort, alleen een deel van de onderregel is verwijderd. De blinden zijn dus niet hergebruikt, maar enkel aangepast aan de minder hoge voorkamer.

Een andere, meer waarschijnlijke, mogelijkheid is dat ze ingekort zijn bij het plaatsen van de zitjes onder de vensters (zie H3.5).

Datering

Vouwblinden komen voor vanaf het begin van de 18e eeuw (Jehee 2010). De vouwblinden met kasten worden gezien hun vormgeving en detaillering gedateerd in het begin van de 18e eeuw. Vermoedelijk zijn ze net als de kozijnen bij de verbouwing van 1717 geplaatst (zie H2.3).

61. Scharnieren op kozijnlat (links) en tussen vouwblinden (rechts).

62. De binnenkant van de blindenkast, met rechts de eerste blinde.

63. De vouwblinden van de onderkant, met de verbinding tussen stijl en regel, aan de doorgezaagde toognagel is te zien dat de vouwblinde is ingekort.

3.4 Relatie tussen venster en vouwblinden

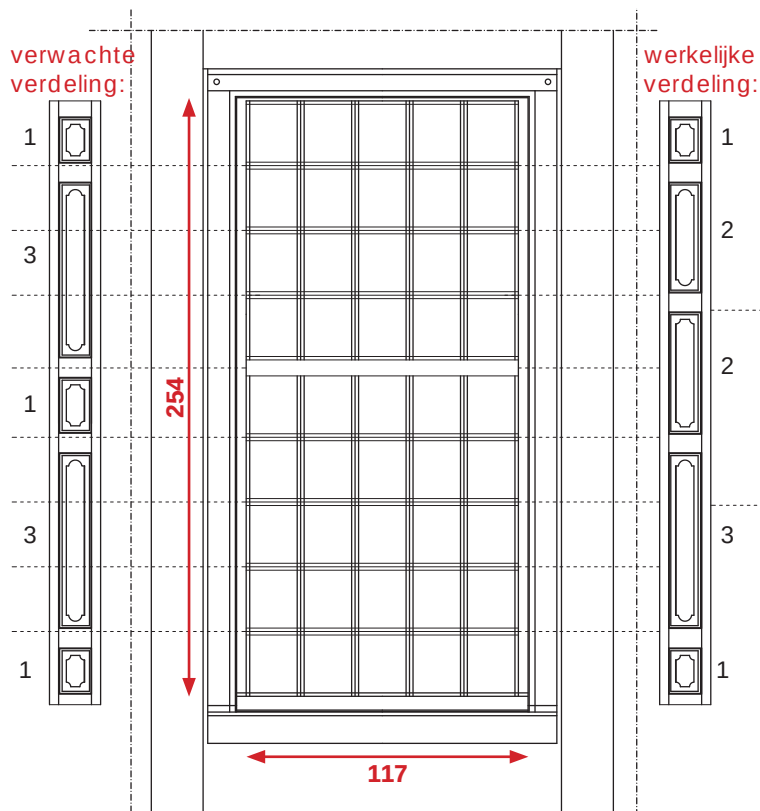
Meestal bestaat er een relatie tussen de indeling van het raam en de vouwblinden (RCE 2013). Bij Oldengaerde is dit niet het geval. Dit is vermoedelijk veroorzaakt doordat het raam later is aangepast.

Om te achterhalen welke indeling de ramen oorspronkelijk gehad hebben, kan naar de vouwblinden gekeken worden. Er zijn vijf vouwblinden, wat een verdeling van vijf ruitjes horizontaal aannemelijk maakt. Elke vouwblinde bestaat uit vijf panelen met een verticale verhouding van 1-2-2-3-1. Mogelijk hebben er dus negen ruitjes boven elkaar gezeten.

Van de wisseldorpel zijn sporen in de vorm van een krimpnaad in het kozijn te zien. Deze zit een stukje lager dan de huidige wisseldorpel. Dit zou een verticale verdeling van vijf ruitjes onder en vier boven mogelijk maken. Dit is een veel gebruikte verdeling.

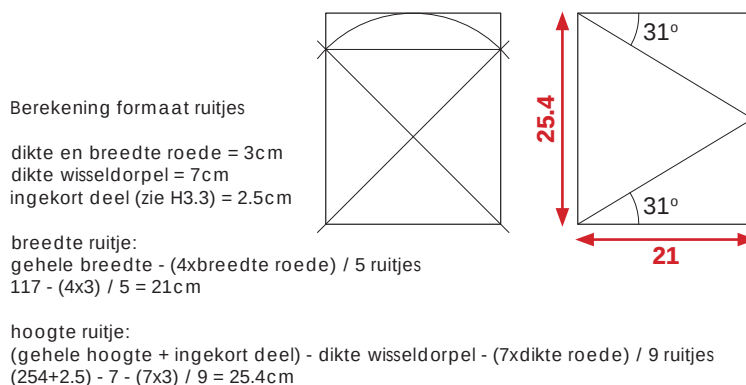
Wanneer deze verdeling wordt uitgewerkt aan de hand van de maten van het huidige kozijn (waarbij rekening gehouden wordt met het feit dat ze 2.5cm zijn ingekort, zie H3.3) ontstaat de situatie hiernaast. De ruitjes zijn in dat geval 21cm breed en 25,4cm hoog, dit geeft een hoek van 31 graden naar het midden. Deze gulden snede verhouding komt veel voor (Rouwhorst 2005). Het is aannemelijk dat het oorspronkelijke raam er zo uitgezien heeft.

Ramen met vijf ruitjes op een rij worden over het algemeen gedateerd in het begin van de 18e eeuw.

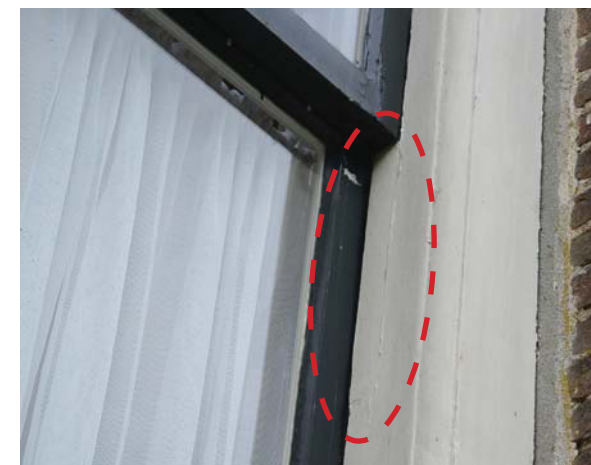

64. Mogelijk oorspronkelijke situatie roedeverdeling.

65. Huidige roedeverdeling.

66. Berekening formaat ruitjes, uitkomst is de gulden snede.

67. Krimpnaad in kozijn geeft oorspronkelijke wisseldorpel aan.

3.5 Zitje

Vormgeving

Het zitje onder het venster is letterlijk een venster(zit)bank. Het is geen los interieur element, maar is volledig in het venster en de wand opgenomen. Het zitje is symmetrisch onder het venster geplaatst. De rugleuning volgt de vorm van het venster met de blindenkasten, waarbij de hoeken zijn afgerond. De zitting bestaat uit twee bollingen met daartussen een holling. De zitting is iets breder dan het venster met blindenkasten. Onder de zitting is de bank dicht en volgt de vorm van de zitting. De plint die langs de wand loop sluit aan op de plint van het zitje.

De rugleuning en de onderkant zijn met eenvoudige bolle profieltjes voorzien van een rechthoekige vakverdeling. Deze verdeling is hier, in tegenstelling tot die van de vouwblinden, wel symmetrisch (1-2-1-2-1).

De zitting is aan de randen met een halve bolling afgewerkt en steekt iets over de rand. Onder deze rand is een profiellat aangebracht met eerst een verticaal stuk, dan een kwart holling en tot slot een horizontaal stukje. De horizontale plank boven de rugleuning is op dezelfde manier uitgevoerd, inclusief profiellat.

68. Venster(zit)bank.

Opbouw

De rugleuning en onderkant bestaan uit meerdere verticale houten planken. Over de planken zijn houten profieltjes gespijkerd die rechthoekige vakken vormen. De profieltjes lopen door over de naden van de planken, die door de werking van het hout nu goed zichtbaar zijn. Het is niet bekend hoe de interne constructie van het zitje er precies uitziet. Vermoedelijk zal hierin een houten stijl en regelwerk aanwezig zijn, dat voor de stabiliteit van het zitje zorgt.

Plaatsing

Voor het plaatsen van de zitjes zijn de vouwblinden in de voorkamer 2,5cm ingekort. In de achterkamer is dit niet het geval. De zitjes in de voor- en achterkamer hebben dezelfde afmetingen. De ruimte onder de vensters in de voorkamer was blijkbaar 2,5cm lager dan in de achterkamer. Het is makkelijker om 2,5cm van de vouwblinden en de kozijnstijlen in de voorkamer af te zagen, dan deze er in de achterkamer aan te 'plakken'. Daarom is er voor gekozen om het venster met vouwblinden aan de voorkant aan te passen en ze aan de achterkant in hun oorspronkelijke vorm te behouden.

69. Het profieltje op de naad tussen twee planken.

Datering

De zitjes worden qua vormgeving en detaillering in de 19e eeuw gedateerd. De zitjes werden vermoedelijk tegelijk met het vernieuwen van de ramen geplaatst. Door het inkorten van het kozijn (en vouwblinden) met 2,5cm, ten behoeve van de plaatsing van de zitjes, zullen ook de ramen aangepast moeten zijn. In de tweede kwart van de 19e eeuw werden de ramen vervangen, het is dus waarschijnlijk dat toen ook de zitjes geplaatst zijn.

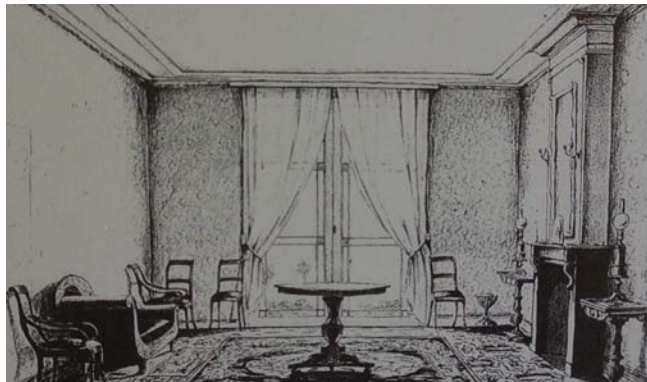

70. De profilering van de rand van de zitting en plank boven leuning.

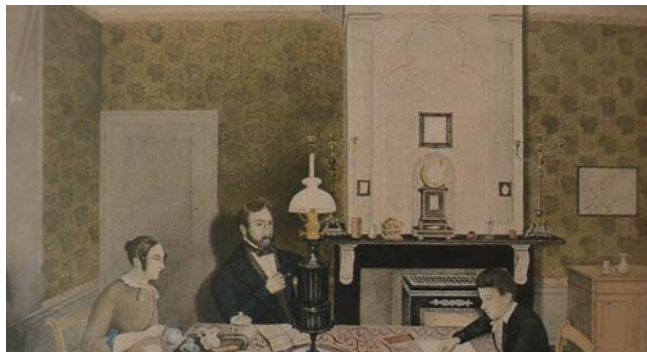
Referenties

4.1 Inleiding

Ter vergelijking van de kamers en suite in Oldengaerde met de interieurgeschiedenis van Nederland is een kort referentie-onderzoek gedaan. Hierbij zijn vooral het boek *Het Nederlandse interieur in beeld* (Fock 2001) en de Beeldbank van de RCE (RCE Beeldbank 2015) gebruikt. Omdat de verschillende interieurelementen in de kamers en suite geen samenhangend ensemble vormen wordt de ruimte niet als geheel vergeleken, maar worden de elementen afzonderlijk van elkaar bekeken. Vooral de vouwblinden en zitjes krijgen extra aandacht, omdat zij onderdeel zijn van het venster dat in hoofdstuk 3 nader onderzocht is.

71. Interieur te Medemblik, ca. 1820 (Fock 2001, 373).

72. Interieur, 1855 (Fock 2001, 420).

4.2 Schoorsteenmantel

In *Het Nederlandse interieur in beeld* zijn een paar schoorsteenmantels te vinden die sterk lijken op die van de voorkamer in Oldengaerde. Allen dateren uit de 19e eeuw. Over de mantel in een interieur te Medemblik, op een afbeelding uit ca. 1820, wordt geschreven: “De schoorsteenpartij bestaat uit een marmeren mantel versierd met kleine consoles, zo kenmerkend voor deze tijd.” (Fock 2001, 373). Bij een afbeelding uit 1855 staat over de mantel: “De zwarte marmeren mantel met wit marmeren hoekconsoles is nog geheel neoclassicistisch van opbouw.” (Fock 2001, 420). In Leuvenheim is een interieur dat een zelfde zwarte mantel met kleine witte

73. Interieur te Maastricht, 1868 (Fock 2001, 431).

74. Interieur te Leuvenheim (RCE Beeldbank 2015).

consoles heeft. In dit interieur zijn bovendien venster(zit) banken aanwezig met ronde vormen die doen denken aan de zitjes in de voorkamer van Oldengaerde.

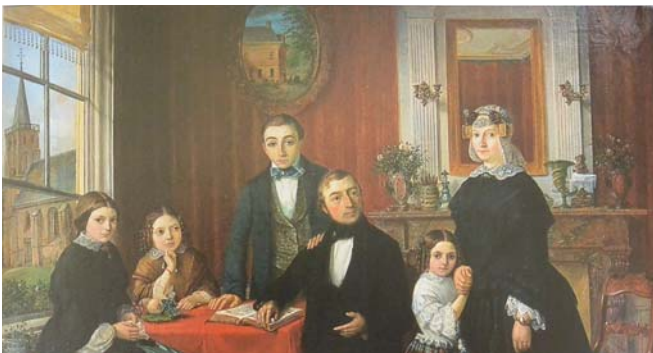
4.3 Schoorsteenboezem

Schoorsteenboezems met gestucte pilasters en een kroonlijst die uitloopt richting het plafond komen veelvuldig voor op de afbeeldingen in *Het Nederlandse interieur*.

Bij een interieur te Dokkum op een afbeelding tussen 1865 en 1900 staat vermeld: “De gestucte schoorsteenboezem heeft korintische pilasters, zoals die vaak voorkwamen in de Biedermeier-interieurs.” (Fock 2001, 430). Over de

75. Interieur te Dokkum, 1865-1900 (Fock 2001, 430).

76. Interieur, ca. 1855 (Fock 2001, 419).

schoorsteenpartij op een interieurafbeelding uit 1884 wordt geschreven: “De schoorsteenpartij is typerend voor het laatste kwart van de 19e eeuw. Het geheel bestaat uit een zwart marmeren mantel met daarop een pendulestel, een gestucte schoorsteenboezem in neoclassicistische stijl en een verguld zwart houten spiegel.” (Fock 2001, 447).

Een stucwerk detail zoals tussen de pilasters op de boezem in Olengaerde is echter niet terug te vinden. Meestal bevindt zich een spiegel tussen de pilasters, net als in de salon in Oldengaerde.

77. Interieur, 1884 (Fock 2001, 447).

4.4 Plafond

Stucplafonds met plintlijsten komen vaak voor. Ook het kader op het plafond in Oldengaerde zien we vaker. Het uitlopen van het binnenste kader in een vaasmotief in de hoeken is zeldzamer. In een pand in Schoonhoven is een soort gelijke hoek te vinden, van dit plafond is echter geen datering bekend. In Diever staat een huis uit 1880-1890 dat ook soortgelijke kaders en hoeken heeft, het lijkt minder op Oldengaerde, maar is er zeker aan verwant. Hetzelfde geldt voor een pand in Middelburg uit 1885 (RCE Beeldbank 2015).

Soortgelijke middenstukken als in Oldengaerde zijn moeilijker te vinden.

78. Schoonhoven (RCE Beeldbank 2015) en Oldengaerde.

79. Diever, 1880-1890 en Middelburg, 1885 (RCE Beeldbank 2015).

4.5 Vouwblinden

Vouwblinden zijn uiteraard op veel afbeeldingen en foto's te zien. Vaak wordt een deel van de vouwblinden echter verborgen achter een gordijn, waardoor ze niet zo vaak in hun volledige omvang te zien zijn. In dichte toestand zijn ze nog minder afgebeeld.

Zoals eerder vermeld is het bijzondere aan de vouwblinden in Oldengaerde de verticale verhoudingen van 1-2-2-3-1 voor negen ruitjes. Op alle afbeeldingen zijn vouwblinden met een symmetrisch verdeling te zien, zoals bijvoorbeeld de meest gebruikte 1-3-1-3-1-verhouding (zie Kasteel Marquette te Heemskerk).

Panelen met om en om ingesnoerde hoeken en een bolling boven en onder zijn niet zo vaak op afbeeldingen te zien. De meeste panelen hebben rechte hoeken en wanneer ze een andere vorm hebben zijn het meestal allemaal ingesnoerde hoeken. In Huis Groeneveld te Baarn zijn echter vouwblinden met dezelfde panelen om en om (Restauratievademecum). De verticale verdeling is hier 2-2-2-2-2 bij tien ruitjes, maar net als bij Oldengaerde zijn het vijf panelen waarbij wordt begonnen en geëindigd met een paneel met ingesnoerde hoeken.

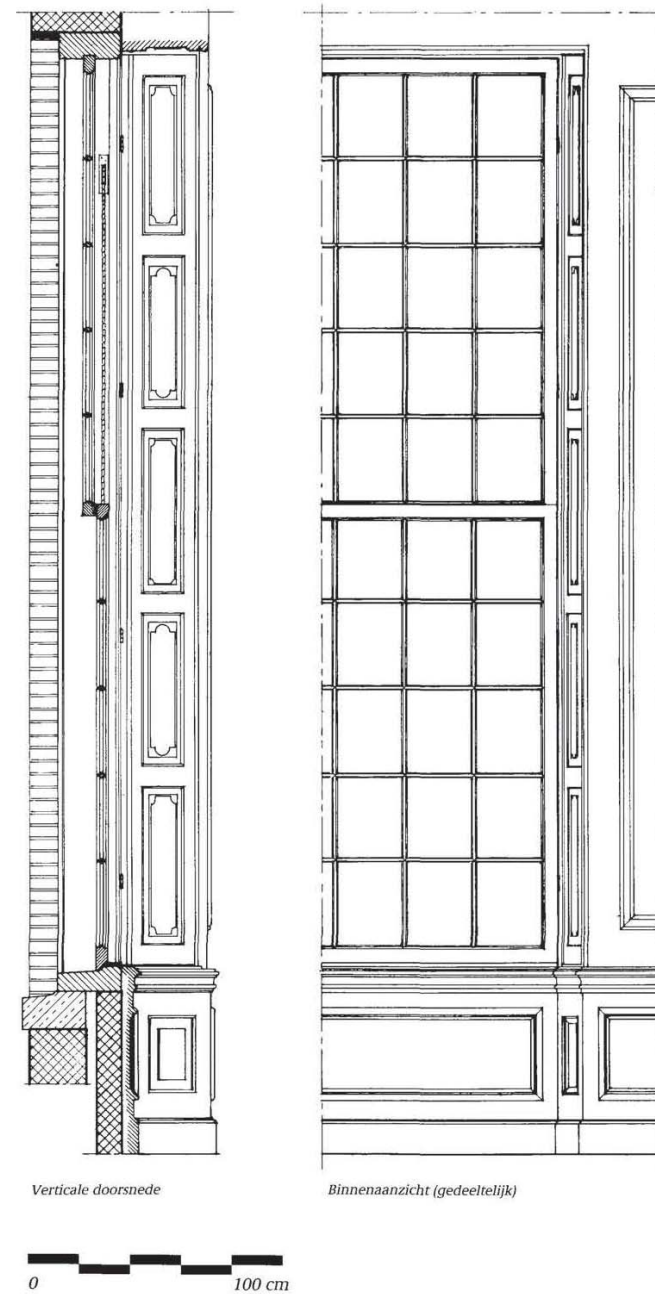
De vouwblinden in Huis Groeneveld zijn gedateerd in ca. 1710 (Boot 1981). Dit komt overeen met de datering van de vouwblinden in Oldengaerde in 1717.

80. Kasteel Marquette.

81. Oldengaerde.

82. Huis Groeneveld te Baarn, 1710 (Restauratievademecum).

4.6 Zitjes

Venster(zit)banken komen veelvuldig voor, bijna altijd in combinatie met vouwblinden. De rondingen van de zitjes in Oldengaerde zijn echter zeldzamer. In *Het Nederlandse interieur in beeld* zijn ze niet te vinden. Op een aantal foto's in de Beeldbank van de RCE zijn wel vensterbanken met rondingen te zien, dit is echter steeds een ander soort rondingen dan in Oldengaerde. Het zitje in Oosterhout lijkt er nog het meest op. Dit zitje is echter uitgevoerd met echte panelen, niet met gespijkerde profiellijstjes.

In vergelijking tot andere venster(zit)banken hebben de zitjes in Oldengaerde een relatief hoge rugleuning, meestal is deze maar de helft van die in Oldengaerde, zoals ook op de voorbeelden hiernaast te zien is. Mogelijk komt dit door het later plaatsen van de zitjes, waardoor ze aangepast moesten worden op de ruimte die tussen de vensters en vloer beschikbaar was.

83. Vensterbank in Oosterhout (RCE Beeldbank 2015).

85. Vensterbank in Leuvenheim (RCE Beeldbank 2015).

84. Vensterbank in Groningen (RCE Beeldbank 2015)

86. Vensterbank in Stedum (RCE Beeldbank 2015).

Conclusie

5.1 Conclusie

Het in dit rapport onderzochte interieur van de kamers en suite in het huis Oldengaerde in Dwingeloo blijkt in de loop der tijd ontstaan te zijn en kent hierdoor diverse bouwfases. De verschillende interieurelementen vormen geen samenhangend ensemble, het zijn overwegend losse elementen die in dezelfde ruimte samengebracht zijn.

Zoals in het voorwoord al werd vermeld, heeft dit (in combinatie met de beperkingen van het onderzoek) ervoor gezorgd dat de datering van de verschillende elementen bemoeilijkt werd. De onderstaande bouwgeschiedenis van de kamers en suite is dan ook allesbehalve zeker. Omdat verschillende dateringen aan elkaar gekoppeld zijn kan één onjuiste datering ook grote gevolgen hebben voor de datering van andere elementen. In bijlage 3 is een kort overzicht opgenomen met de dateringen van de verschillende elementen en de bron/redenering van deze datering. In dit overzicht is goed te zien hoe de verschillende dateringen aan elkaar gekoppeld zijn en welke gevolgen het kan hebben wanneer één van deze dateringen onjuist blijkt te zijn.

Bouwgeschiedenis kamers en suite

De achterkamer behoort (volgens de literatuur) tot het oudste deel van het huis dat in de 15e eeuw gebouwd werd. De voorkamer is een begin 17e eeuwse uitbreiding. De voor- en achterkamer waren toen nog twee aparte ruimtes, ze waren niet met elkaar verbonden. In de tweede helft van de 17e eeuw werd het huis voorzien van een geheel nieuwe voorgevel.

In de 18e eeuw worden de raamkozijnen en ramen vervangen. Er worden schuiframen geplaatst die aan de binnenzijde zijn voorzien van vouwblinden. In de

voorkamer werd een nieuwe schouw met haardplaat geplaatst.

Het grootste deel van het huidige interieur komt uit de 19e eeuw. In de eerste helft van de 19e eeuw worden de twee kamers met elkaar verbonden door schuifdeuren. Om de kamer meer tot een geheel te maken werden de vensters in zowel de voor- als achterkamer van zitjes (vensterzitbanken) voorzien. Ook werden de ramen aan de voor- en achterkant vervangen en de deuren naar de salon en haardkamer werden vernieuwd.

In de tweede helft van de 19e eeuw werd de schouw voorzien van een nieuwe mantel en de boezem en het plafond werden opnieuw gestuct (waarschijnlijk een reconstructie).

In de 20e eeuw vonden maar weinig veranderingen plaats. Beide kamers werden opnieuw behangen en vermoedelijk werd het plafond in de achterkamer opnieuw gestuct.

5.2 Aanbevolen vervolgonderzoek

Om meer zekerheid te krijgen over de dateringen zoals hiervoor genoemd, zal nader onderzoek nodig zijn. Hieronder worden daarom diverse vervolgonderzoeken aanbevolen.

Bouwhistorisch onderzoek volledig huis

Ten eerste zou er een bouwhistorisch onderzoek naar het gehele pand verricht moeten worden. Door het beter in kaart brengen van de bouwgeschiedenis van het huis zullen ook de dateringen van het interieur vergemakkelijkt worden.

Uit dit onderzoek zou kunnen blijken of de kern van het huis daadwerkelijk 15e eeuws is, of toch van later datum.

Dit zou mogelijk onderzocht kunnen worden in de kelder. Tussen de twee delen van de kelder staat een muur die volgens de literatuur onderdeel zou moeten zijn van de 15e eeuwse kern. Daarnaast zou achter het behang van de ruimtes uit deze mogelijk 15e eeuwse kern gekeken kunnen worden of het metselwerk van de muren daar zichtbaar is.

Een herziening van de datering van de oudste kern zou ook gevolgen kunnen hebben voor de datering van de bouw van de achterkamer en van de vloer in de achterkamer.

Ook zou uit dit onderzoek kunnen blijken (of en) waar de schouw in de achterkamer zich bevonden heeft. Van deze schouw zijn nu geen sporen zichtbaar. Nader (destructief) onderzoek zou sporen van deze schouw (zoals een raveling in de balklaag) kunnen opleveren.

Interieur onderzoek volledig huis

Ten tweede zouden ook de interieurs in de andere ruimtes in het huis onderzocht moeten worden. Dit is van essentieel belang om goede verbanden tussen verschillende interieur onderdelen in het huis te kunnen leggen. Er zijn nu wel enkele relaties aan de orde gekomen (zoals tussen de schouw in de voorkamer en salon), maar deze relaties konden nog niet volledig benut worden in de datering omdat de andere ruimtes niet volledig onderzocht kon worden (door dezelfde persoon).

Nader onderzoek kamers en suite

Ten derde is er een aantal elementen in de kamers en suite die door de beperkingen van het huidige onderzoek niet onderzocht konden worden. Het gaat hierbij om de volgende elementen:

- De kozijnen: door het verwijderen van het belegstuk zou de inwendige constructie van de kozijnstijl onderzocht kunnen worden. Hieruit kan blijken of de kozijnstijl inderdaad massief is met een uitgehakte koker of dat deze toch uit meerdere delen bestaat en mogelijk ouder is.

Een herziening van de datering van de kozijnen kan ook gevolgen hebben voor de datering van de voorgevel en de datering van de vouwblinden.

- De zitjes: als de zitjes (deels) gedemonteerd zouden kunnen worden, of als ergens een kijkgat gemaakt zou kunnen worden, zou de inwendige constructie van de zitjes onderzocht kunnen worden. Mogelijk zijn hier aanwijzingen te vinden die voor een nauwkeurigere datering kunnen zorgen.

Een herziening van de datering van de zitjes kan ook gevolgen hebben voor de datering van de schuifdeuren en de ramen aan de voorkant.

- De schuifdeuren: wanneer deze deuren verder uitgetrokken kunnen worden (door het verwijderen van de blokkering bovenin het kozijn) kan onderzocht worden of er op de deuren sporen te vinden zijn van scharnieren, of andere sporen die wijzen op hergebruik.
- Stucplafond voorkamer: om te achterhalen of het stucplafond in de voorkamer écht een nauwkeurige reconstructie is, zouden de brokstukken uit de kelder nauwkeuriger vergeleken moeten worden met het plafond in de voorkamer. Ook kan door nader onderzoek van de brokstukken, dit plafond mogelijk gedateerd worden.
- Stucplafond achterkamer: indien men de drager (riet, steengaas, etc.) van het stucplafond in de achterkamer kan achterhalen, zou dit een bevestiging

of ontkrachting van de datering van het stucplafond kunnen zijn.

- Het behang: door het behang in zowel de voor- als achterkamer nader te onderzoeken kan informatie vergaard worden over de geschiedenis van de wandafwerking van deze kamers. Hierover is tot nu toe nog niets bekend. Aan de hand van deze geschiedenis kan mogelijk ook iets gezegd worden over de rest van het interieur in een bepaalde tijd.

Kleurhistorisch onderzoek

Tot slot zou kleurhistorisch onderzoek meer inzicht kunnen geven in de oorspronkelijke kleurstelling van het interieur. Bij een nieuwe schilderbeurt kan aan de hand van dit onderzoek een historisch gefundeerde kleurkeuze gemaakt worden. Maar mogelijk kan deze informatie ook bijdragen aan de datering van het interieur.

Elementen waarvan verwacht wordt dat deze gelijktijdig geplaatst of vernieuwd zijn, hebben waarschijnlijk evenveel verflagen. Deze elementen moeten dan uiteraard wel onderdeel van één geheel zijn, anders kan het ene element vaker geschilderd zijn dan het andere. Bijvoorbeeld het venster in de voorkamer, daar horen het kozijn en de vouwblinden bij één fase en de zitjes en ramen bij een latere fase. Toch vormen ze één geheel, dat waarschijnlijk ook als één geheel geschilderd wordt. Hier zou het kleuronderzoek aanwijzingen kunnen geven voor het wel of niet gelijktijdig plaatsen of vernieuwen van deze elementen.

Bronnen en literatuuropgave

Geraadpleegde literatuur:

- Boot, L.H. (1981) • *De verschillende types schuiframen van het huis "Groeneveld" te Baarn. In: KNOB, maart 1981.* • Amsterdam.
- Bos, J., F.J. Hulst en P. Brood (1989) • *Huizen op stand - Geschiedenis van de Drentse havezaten en andere herehuizen en hun bewoners* • Boom, Meppel.
- Fock, C. Willemijn, Titus M. Eliëns, Eloy F. Koldeweij en Jet Pijzel-Dommisse (2001) • *Het Nederlandse interieur in beeld 1600-1900* • Waanders Uitgevers, Zwolle.
- Harmanni, Richard (2007) • *Papieren Behang, een rijke geschiedenis* • Nederlands Centrum voor Volkscultuur, Utrecht.
- Hemert, Ries van (2009) • *Kozijnen, ramen, deuren, luiken. Handboek voor timmerlieden betrokken bij restauratie van monumenten.* • Stichting Nationaal Restauratie Centrum, Amsterdam.
- Jehee, Jan (2010) • *Tussen lucht en licht. De ontwikkeling van de vensters, kozijnen, ramen en luiken.* • Waanders Uitgevers, Zwolle.
- Kolff, A.E. (2003) • *Beschrijving inboedel Oldengaerde* • Uit een map in Oldengaerde.
- RCE (2004) • *Uittreksel monumentenregister - Monumentnummer 513983* • Amersfoort.
- RCE (2013) • *Historische zonwering. Gids cultuurhistorie nr. 17.* • Amersfoort.
- Restauratievademecum • *DOCblad Kozijn, raam-27.*
- Rouwhorst, Theo (2005) • *Geveldetailering en paneeldeuren. In: Binnenstad 212, juli 2005.* • Amsterdam.
- Speltz, Alexander (1980) • *Ornamenten. Van prehistorie tot en met biedermeier.* • Uitgeverij W. Gaarde, Amerongen.

Stenvert, Ronald en Gabri van Tussenbroek (2009)
• *Inleiding in de bouwhistorie. Opmeten en onderzoeken van oude gebouwen.* • Stichting Matrijs, Utrecht.

Verschoor, Lilian (2005) • *In depot - uit depot. Deuren in het depot van de Stichting Monument & Materiaal.* • In: *Hervonden Stad*, 2005-08.

Zwiers, L. (1924) • *Handboek der burgerlijke bouwkunde. Deel I Houtconstructies.* • N.V. Uitgeversmaatschappij, Amsterdam.

Geraadpleegde websites:

- Kadaster (2015) • www.kadaster.nl • Geraadpleegd op 22 april 2015.
- OudeDeur (2015) • www.oudedeur.nl • Geraadpleegd op 18 mei 2015.
- RCE Beeldbank (2015) • www.beeldbank.cultureelerfgoed.nl • Geraadpleegd op 20 mei 2015.
- WatWasWaar (2015) • www.watwaswaar.nl • Geraadpleegd op 6 mei 2015.
- Wikimedia Commons (2015) • https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Oldengaerde_Dwingeloo_door_Cornelis_Pronk_1732.jpg • Geraadpleegd op 16 april 2015.

Overige bronnen:

B+O Architectuur en Interieur B.V. • *Tekeningen bestaande toestand.* • Meppel, 20 mei 2014.

Illustratie- verantwoording

Omslag links: RCE Beeldbank (foto uit 1982).

Omslag rechts: Eva Osinga-Dubbelboer.

Alle illustraties die hieronder niet vermeld worden zijn gemaakt door Eva Osinga-Dubbelboer (soms met gebruikmaking van onderleggers van B+O Architectuur en Interieur B.V.).

Kadaster (2015): 1 en 2.

Wikimedia Commons (2015): 5.

Fock (2001): 71, 72, 73, 75, 76 en 77.

RCE Beeldbank (2015): 74, 78, 79, 83, 84, 85 en 86.

Restauratievademecum: 82.

Bijlage 1:

Uittreksel

monumenten-

register

Monumentnummer: 513983

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl
T 033 421 74 21
F 033 421 77 99
E info@cultureelerfgoed.nl

Status : Beschermd
Aanwijzingsbesluit : 10-03-2004
Inschrijving register : 28-06-2004
Kadaster deel/nummer : 7969/54

Monumentnaam:
Oldengaerde

Complexnummer:
513984

Complexnaam:
Oldengaerde

Gemeente:
Westerveld

Provincie:
Drenthe

Plaatselijke aanduiding:
Westeinde 57

7991 RT Dwingeloo

Kadastrale gemeente:
Dwingeloo

Sectie:
M

Kad.object: App:
906

Grondperceel:

Omschrijving:

Omschrijving onderdeel 1:

HOOFDGEBOUW (Oldengaerde). Het in oorsprong vroeg-15de-eeuwse huis is in het begin van de zeventiende eeuw vergroot met twee ondiepe zijvleugels, die haaks op het hoofdgebouw staan en in 1717 voorzien van een nieuwe voorgevel van pilasterarchitectuur in classicistische stijl. Het op rechthoekige grondslag opgetrokken bakstenen huis bestaat uit twee bouwlagen (achterhuis één bouwlaag) onder een met geglazuurde Friese pannen gedekt, afgeplat schilddak met gemetselde schoorstenen op de nokeinden (bij een verbouwing in de negentiende eeuw is het dak verlaagd, zijn de schoorstenen verplaatst naar de hoeken en is de frontonversiering vervangen door een houten timpaan). Aan weerszijden van het rechthoekige bouwblok grenzen jongere verdiepingloze vleugels (mogelijk laat-18de/vroeg-19de-eeuw) onder een lessenaarsdak met aan de voorzijde een sierlijke daklijn, kwart hol- en bol gezwenkt, met zandstenen schouders en hoekblokken (XIX). Op het linker dakschild een klokje, identiek aan dat op het

bouwhuis. De rechter zijgevel heeft twee meerruitsvensters in de vleugel en een dergelijk venster op de verdieping; tegen de linker zijvleugel staat een rechthoekige orangerie (laat 18de/vroeg-19de eeuw) van handvorm baksteen onder een zadeldak; in de zuidgevel vier grote meerruitsvensters, op de verdieping een zesruitsvenster met persiënnes. De symmetrische negen traveeën brede voorgevel kent een geleding van gemetselde pilasters van de kolossale orde, voorzien van geschilderde natuurstenen basementen en Ionische kapitelen. In het drie traveeën brede middenrisaliet, dat wordt bekroond door een driezijdig fronton, bevindt zich de dubbele toegangsdeur met bovenlicht gevat in een omlijsting in Lodewijk XV-stijl. Boven de entree is een rechthoekige spaarnis waarin twee in reliëf uitgebeelde engelen (1717?) en een versierde cartouche (1717?) met daarin geschilderd de naam 'OLDENGAERDE'. Aan weerszijden van de toegangsdeur staan twee in steen uitgehouwen wapenschilden van Cornelis baron van Dongen en zijn vrouw Johanna Angnis baronesse van Wijenhurst. Aan weerszijden van de hoofdtoegang staan een kanon (1663), een stoeppaal, een bankje en een gedecoreerde sokkel. De gevel is ingedeeld door acht- en zesruitsvensters, met boven de vensters op de begane grond een geschilderd zandstenen uitgehouwen festoen, en boven de vensters van het middenrisaliet de datum 'ANNO' '1717'. In de rechter vleugel bevindt zich een getoogde dubbele inrijdeur (koetshuis), in de linker vleugel een getoogd meerruitsvenster. De zeven traveeën brede achtergevel heeft achtruitsvensters met binnenluiken en in het midden een eenvoudig omlijste tienruits dubbele deur; ervoor een drietreeds zandstenen stoep; erboven een dakkapel onder een zadeldakje met windveren. Twee keldervensters. In de zijvleugels een meerruitsvenster en in de gevel van de orangerie een dubbele deur van kraaldelen, voorzien van een halfrond bovenlicht met spaakroeden en in de top een ruitvormig venster. In het INTERIEUR is onder meer van belang de hal met marmeren vloer en kwartslag gedraaide trap met houten 'platte' balusters en gemarmerde treden, de omlijsting in Lodewijk-XV-stijl, de grote buffetkast, marmeren schouw met stucwerk en stucplafond met florale motieven; de voorkamer met marmeren schouw met stucwerk en stucplafond met florale motieven; de keuken met balkenplafond, plavuizen vloer, twee 19de-eeuwse glazenkasten en een eenvoudige haardplaats met witte betegeling; de provisiekelder met plavuizen vloer. In het algemeen zijn de vensters behangen met vouwblinden en voorzien van een zitbankje; de deuren van brede delen zijn deels gehout.

Waardering

HOOFDGEBOUW (Oldengaerde) van algemeen belang: - vanwege de ouderdom; - als één van de weinige goed bewaarde Drentse havezaten; - vanwege het in oorsprong 15de-eeuwse hoofdgebouw, dat in 1717 in classicistisch stijl is verbouwd; - vanwege de kenmerkende ligging binnen de historische tuin- en parkaanleg; - vanwege de functioneel-ruimtelijke relatie met de andere onderdelen van de buitenplaats.

Hoofdcategorie:

Kastelen, landh., parken ed

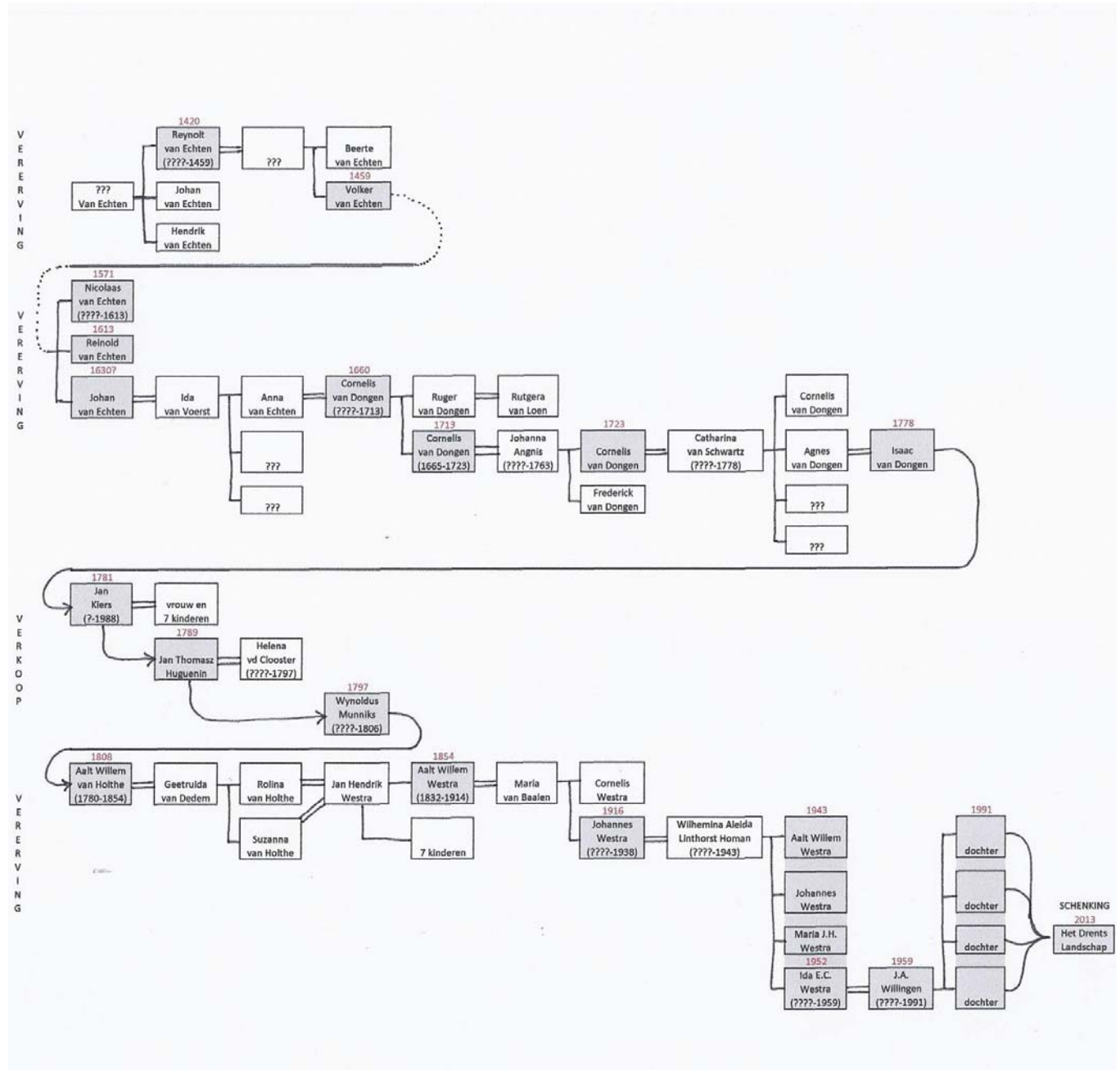
Subcategorie:

Kasteel, buitenplaats

Oorspronkelijke functie:

Landhuis

Bijlage 2: Stamboom eigenaren

Bronnen: (Bol, et al. 1989) en (Kolff 2003).

Bijlage 3:

Overzicht dateringen

Element:	Datering:	Bron/redenering van de datering:	Beïnvloeding van de datering op andere elementen:
15e eeuw:			
- bouw achterkamer	XV	literatuur	vloer achterkamer
- vloer achterkamer	XV	lijkt op vloer voorkamer, maar ouder	
17e eeuw:			
- bouw voorkamer	XVIIa	literatuur	vloer voorkamer
- vloer voorkamer	XVIIa	aangepast tbv haardplaat 18e eeuw	
- verbouwing voorgevel	XVIIb (1660)	bouwstijl, kozijnen later geplaatst, verkoop in 1660	
18e eeuw:			
- raamkozijnen	XVIIIa (1717)	schuifkozijnen, massieve kozijnstijl, 5 ruitjes op een rij	vouwblinden, voorgevel
- vouwblinden	XVIIIa (1717)	hoort bij kozijn, 5 ruitjes op een rij, ingesnoerde hoeken	raamkozijnen
- schouw met haardplaat	XVIII	diepte schouw, profiel haardplaat	vloer voorkamer
eerste helft 19e eeuw:			
- deuren	XIXa	papegaaienbekje profiel, platte profilering omlijsting	
- ramen voorkamer	XIXb (>1825)	verbouwing keuken	zitjes, ramen achterkamer
- ramen achterkamer	XIXb	empire, plaatsing zitjes	ramen voorkamer
- zitjes	XIXb	vervanging ramen voorkamer,	schuifdeuren, ramen voorkamer
- schuifdeuren	XIXb	schuiven niet draaien, plaatsing zitjes	
tweede helft 19e eeuw:			
- schoorsteenmantel	XIXm/XIXB	detaillering en prefab consoles	
- stucplafond voorkamer	XIXd (>1880)	stuc op steengaas	boezem
- boezem	XIXd	stijl, stucplafond voorkamer vervangen	
20e eeuw:			
- stucplafond achterkamer	XX	eenvoudiger dan voorkamer	
- behang achterkamer	XX	lijkt op behang voorkamer	
- behang voorkamer	XXB (>1951)	kranten met automerken van na 1951	behang voorkamer

Eva Osinga-Dubbelboer

Insulindestraat 173a1
3038 JM Rotterdam
eva.osinga@dubbelboer.com
+31 (0)6 29 39 18 36
www.eva.osinga.dubbelboer.com

